

LEKGOTLA LA MAEMO A TSHUPATLOTLO

MAEMO A GRAP A

DITLHOPHISO TSA MENYETLA E KGOTSOFATSANG: MONEI

(GRAP 32)

Kananelo

Maemo a GRAP (Standard of GRAP) a sisintsweng a Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsofatsang: Monei (Service Concession Arrangements: Grantor) a nkuwe haholoholo ho Maemo a Matjhaba a Tshupatlotlo Ditheong tsa Bohle, DiIPSAS (International Public Sector Accounting Standard, IPSASs) a lekanang le Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsofatsang: Monei tse phatlaladitsweng ke Lekgotla la Matjhaba la Maemo a Tshupatlotlo ya Ditheo tsa Bohle, IPSASB (International Public Sector Accounting Standards Board, IPSASB) la Kopano ya Matjhaba ya Baakhaontente (International Federation of Accountants). Kopano ya Matjhaba ya Baakhaontente (IFAC) e thehilwe ka 1977 ka maikemisetso a yona a ho ntshetsa pele le ho ntlafatsa porofeshene ka maemo a nang le kutlwano. IPSASB e nehelane ka setheo se akaretsang sa diIPSAS, se tla sebediswa ho hlahisa Maemo a GRAP kamoso. Dikarolo tsa IPSAS di hlahisitswe botjha Maemong ana a GRAP ka tumello ya IPSASB.

Sengolwa se dumelletsweng sa diIPSAS ke se phatlaladitsweng ke IFAC ka leleme la Senyesemane. DiIPSAS di fuperwe ho Bukana ya Thuso ya IFAC ya Diphatlalatso tsa Matjhaba tsa Tshupatlotlo Ditheong tsa Bohle (International Public Sector Accounting Pronouncements) mme di fumaneha ho tswa ho:

Kopano ya Matjhaba ya Baakhaontente

545 Fifth Avenue, 14th Floor

New York, New York 10017 USA

Inthanete: <http://www.ifac.org>

Ditokelo tsa ho kopitsa ho diIPSAS, ditokomane tse kopang maikutlo le diphatlalatso tse ding tsa IPSASB ke tsa IFAC mme dipehelo le maemo a hoketsweng a lokela ho latelwa.

Ditokelo tsa ho kopitsa © 2016 ka Lekgotla la Maemo a Tshupatlotlo (Accounting Standards Board)

Ditokelo tsohle di babaletswe. Ha ho karolo le ha e ka ba efe ya phatlalatso ena e ka hlahiswang botjha, ya bolokwa moo e ka fumanwang hape, kapa ya fetisetswa pele ka tsela efe kapa efe kapa ka mokgwa le ha e ka ba ofe, wa eleketeroniki, wa metjhini, wa kopitso ya foto, wa kgatiso, kapa o mong, ka ntle le ho fumana pele tumello ya Lekgotla la Maemo a Tshupatlotlo. Mongolo o dumelletsweng o phatlaladitswe ka leleme la Senyesemane.

Tumello ya ho hlahisa hape dikarolo tse mmalwa tse tswang phatlalatsong ena ha e atise ho hanelwa.

Dikahare

Maemo a Tshebetso ya Tshupatlotlo e Ananetsweng ka Kakaretso (Standard of Generally Recognised Accounting Practice)

Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsotsang: Monei

	Ditemana
Selelekela	
Morero	.01
Kakaretso	.02 – .05
Ditlhaloso	.06
Kananelo le tekanyo ya letlotlo la menyetla e kgotsotsang	.07 – .11
Kananelo le tekanyo ya mekitlane	.12 – .26
Motlolo wa mekitlane ya tjhelete	.16 – .21
Motlolo wa ho nea mosebedisi matla	.22 – .24
Ho arola tlhophiso	.25 – .26
Mekitlane e meng, mekitlane e sa tiiswang, matlotlo a sa tiiswang	.27
Lekeno le leng	.28
Tlaleho le tsebahatso	.29 – .31
Diphumantsho tsa nakwana	.32
Kamohelo e qalang ya Maemo a GRAP	.32
Letsatsi la ho qala	.33
Kamohelo e qalang ya Maemo a GRAP	.33
Sehlomathiso sa A: Tataiso ya Kopo	
Sehlomathiso sa B: Ditokiso ho Maemo a mang a GRAP	

GRAP 32

Tataiso ya Phethahatso

Motheo wa diphetho

Papiso le Maemo a Matjhaba a Tshupatlotlo Ditheong tsa Bohle ho Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsofatsang: Monei (Mphalane 2011)

DITLHOPHISO TSA MENYETLA E KGOTSOFATSANG: MONEI

Selelekela

Maemo a Tshebetso ya Tshupatlotlo e Ananetsweng ka Kakaretso (GRAP)

Lekgotla la Maemo a Tshupatlotlo (Lekgotla) ho latela Molao wa Taolo ya Tjhelete ya Setjhaba, Molao wa 1 wa 1999, jwalo ka ha o lokisitswe, PFMA (Public Finance Management Act, Act No. 1 of 1999, as amended, PFMA) le laelwa ho hlahisa tshebetso ya tshupatlotlo e ananetsweng ka kakaretso e tsejwang ka hore ke Maemo a Tshebetso ya Tshupatlotlo e Ananetsweng ka Kakaretso, GRAP.

Lekgotla le tlameha ho hlahisa GRAP bakeng sa:

- (a) mafapha (ho kenyeletswa dikarolo tsa naha le porofentshe le mmuso);
- (b) ditheo tsa setjhaba;
- (c) ditheo tse hwebang (jwalo ka ha ho hlalosewa ho PFMA);
- (d) diinstitjushene tsa molaotheo
- (e) bomasepala le makgotla, dikhomishene, dikhamphani, dikoporasi, matlole kapa ditheo tse ding tseo e leng tsa bomasepala le ho laolwa ke bona; le
- (f) Palamente le diketsamelao tsa diporofentshe.

Tse ka hodimo mmoho di bitswa "ditheo" ho Maemo a GRAP.

Lekgotla le dumelletse phethahatso ya Maemo a Matjhaba a Tlaleho ya Tjhelete (di-IFRS) (International Financial Reporting Standards) a phatlaladitsweng ke Lekgotla la Matjhaba la Maemo a Tshupatlotlo (International Accounting Standards Board) bakeng sa:

- (a) ditheo tsa bohle tse fihlellang ditekanyetso tse boletsweng ho Taelo ya 12 ka Kgetho ya Ditheo tsa Bohle ya Moralo o Tshwanetseng wa Tlaleho (Appropriate Reporting Framework); le
- (b) ditheo tse leng tsa dife kapa dife tsa ditheo tsena mme di laolwa ke tsona.

Dipehelo tsa tjhelete di lokela ho hlalosewa e le tse latelang Maemo a GRAP feela ha di latela le ditaello tsohle tsa Maemo le ha e ka ba afe a GRAP a tshwanelehileng le Ditlhakisetso (Interpretations) le ha e ka ba dife tsa Maemo a GRAP tse amehang.

Bofokodi bofe kapa bofe ba ho tshwaneleha ha Maemo kapa Ditlhakisetso tse boletsweng di hlakiswa ho Maemo kapa Ditlhakisetso tseo tsa Maemo a GRAP.

Maemo a GRAP a Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsotsang: Setheo sa Monei a bontshitswe ho ditemana tsa .01 ho isa ho .33. Ditemana tsohle tse ho Maemo a GRAP di a lekana ka matla. Ho tse etetseng pele dihlomathisong ho qoqwa ka maemo le matla a sehlomathiso ka seng. Maemo a lokela ho utlwisiswa ka moelelo wa morero wa ona, e leng motheo wa ona bakeng sa sephetho haeba ho tshwaneleha, Tse tlang Ka Pele ho

GRAP 32

Maemo a GRAP, Tse tlang Ka Pele ho Ditlhakisetso tsa Maemo a GRAP le Moralo wa Tlhophiso le Tlaleho ya Dipehelo tsa Tjhelete (Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements).

Maemo a GRAP le Ditlhakisetso tsa Maemo a GRAP le tsona di lokela ho balwa hammoho le ditaelo le ha e ka ba dife tse neuweng ke Lekgotla di laela diphumantsho tsa nakwana, ekasitana le melawana efe kapa efe e neuweng ke Letona la tsa Ditjhelete mabapi le matsatsi a nnete a Maemo a GRAP, a phatlaladitsweng Koranteng ya Mmuso (Government Gazette).

Ho ka buuwa mona ka Maemo a GRAP a so kang a newa nakong ya ho phatlalatswa ha Maemo ana. Sena se etswa ho thibela ho tshwanela ho fetola Maemo a seng a neuwe ha Maemo a mang a phatlalatswa hamorao. Temana ya .12 ya Maemo a GRAP a Dipholisi tsa Tshupatlotlo, Diphetoho tsa Ditekanyo tsa Diakhaonto le Diphoso (Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors) e nehelana ka motheo wa ho kgetha le ho phethahatsa leano la tshupatlotlo ha ho se na tataiso e totobetseng.

Morero

- .01 Morero wa Maemo ana ke ho laela tshupatlotlo bakeng sa ditlhophiso tsa menyetla e kgotsofatsang tse etswang ke monei, e leng setheo sa lekala la bohle.

Tekanyo (bona ditemana tsa AG1 – AG5)

- .02 ***Setheo se lokisetsang le ho tlaleha ka dipehelo tsa tjhelete tlasa mokgwa wa pokello se tla sebedisa Maemo ana ho tshupatlotlo bakeng sa ditlhophiso tsa menyetla e kgotsofatsang.***
- .03 Ditlhophiso tlasa tekanyo ya Maemo ana di akaretsa mosebedisi a nehelana ka mosebetsi o laetsweng ho letlotlo la menyetla e kgotsofatsang lebitsong la monei. Mosebedisi ya etsang mosebetsi o laetsweng e ka ba setho sa poraefete kapa setheo se seng sa lekala la bohle.
- .04 Ditlhophiso ka ntle ho tekanyo ya maemo ana ke tse sa akaretseng phethahatso ya mosebetsi o laetsweng le ditlhophiso tse akaretsang phano kapa tsamaiso e kgotsofatsang moo letlotlo le sa laolweng ke monei (mohl, tshebediso ya mehlodi ya ka ntle, dikonteraka tsa mesebetsi, kapa ho fetohela ho setheo sa poraefete).
- .05 Maemo ana ha a hlakise mesebetsi ya tshupatlotlo ya basebedisi (tataiso ya tshupatlotlo bakeng sa ditlhophiso tsa menyetla e kgotsofatsang ya basebedisi e ka fumanwang ho *Ditlhophiso tsa Menyetla e kgotsofatsang* tsa IFRIC 12)

Ditlhaloso (bona ditemana AG6 - AG10)

- .06 ***Mareo a latelang a sebediswa ho Maemo ana ka meelelo e neuweng:***
- Monei (bakeng sa Maemo ana), ke setheo se nehang mosebedisi tokelo ya ho sebedisa letlotlo la menyetla e kgotsofatsang.***
- Mosebetsi wa thomo o akaretsa ha mosebedisi a nehelana tshebeletso ya bohle lebitsong la monei ya welang tlasa thomo ya monei.***
- Mosebedisi (bakeng sa Maemo ana), ke setheo se sebedisang letlotlo la tokelo ya ditshebeletso ho nehelana ka mosebetsi wa thomo tlasa taolo ya letlotlo ya monei.***
- Tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang ke tlhophiso ya konteraka pakeng tsa monei le mosebedisi eo ho yona:***
- (a) mosebedisi o sebedisang letlotlo la menyetla e kgotsofatsang ho fana ka***

mosebetsi o laetsweng lebitsong la monei bakeng sa nako e boletsweng; mme

(b) mosebedisi o putswa bakeng sa ditshebeletso tsa hae nakong ya tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang.

Letlotlo la menyetla e kgotsofatsang ke letlotlo le sebedisetswang ho nehelana ka mosebetsi o laetsweng tlhophisong ya menyetla e kgotsofatsang:

(a) le fuwang ke mosebedisi:

(i) leo mosebedisi a le hlahisang, a le ahang, kapa a le hapang ho setho sa boraro; kapa

(ii) leo e leng letlotlo le teng la mosebedisi; kapa

(b) le fuwang ke monei;

(i) leo e leng letlotlo le teng la monei; kapa

(ii) leo e leng le ntlafaditsweng ho ba letlotlo la jwale la monei.

Mareo a hlaositsweng ho Maemo a mang a GRAP a sebediswa ho Maemo ana ka meelelo e tshwanang le e neuweng ho Maemo a mang a GRAP:

Kananelo le tekanyo ya letlotlo la menyetla e kgotsofatsang (bona ditemana tsa AG11 - AG41).

.07 Monei o tla tseba letlotlo le neuweng ke mosebedisi le ntlafatso ya letlotlo la jwale la monei hore ke letlotlo la menyetla e kgotsofatsang.

(a) monei o laola hore ke ditshebeletso dife tseo mosebedisi a tlamehileng ho nehelana ka tsona hammoho le letlotlo, tseo a tlamehang ho nehelana ka tsona, le hore ke ka theko efe; mme

(b) monei o laola – ka ho ba mong, ho tshwanelwa ke menyetla kapa mabaka a mang – menyetla ya masalla a maholo le ha e ka ba efe ho letlotlo pheletsong ya nako e hlophisitsweng.

.08 Maemo ana a sebediswa ho letlotlo le sebedisetswang tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang bakeng sa bophelo bohle ba moruo ba lona (letlotlo la "bophelo bohle") haeba maemo a temana ya .07(a) a phethahatswa.

.09 Qalong monei o tla lekanya letlotlo la menyetla e kgotsofatsang ho latela temana ya .07 (kapa temana ya .08 bakeng sa letlotlo la bophelo bohle) ka boleng bo kgotsofatsang ba lona, ntle le ka moo ho bontshitsweng ho temana ya .10.

- .10** *Moo letlotlo la jwale la monei le phethahatsang maemo a boletsweng ho ditemana tsa .07(a) le .07(b) (kapa temana ya .08 bakeng sa letlotlo la bophelo bohle), monei o tla hlophisa botjha letlotlo la jwale ho ba letlotlo la menyetla e kgotsofatsang. Letlotlo le hlophisitsweng botjha la menyetla e kgotsofatsang le tla hlaloswa ho latela Maemo a GRAP a Thepa ya Matsete (Investment Property), Thepa, Polante le Sesebediswa (Property, Plant and Equipment), Matlotlo a sa Ameheng (Intangible Assets) kapa Matlotlo a Lefa (Heritage Assets), jwalo ka ha ho tshwaneleha.*
- .11** *Kamora kananelo le tlhophisobotjha ya pele, matlotlo a menyetla e kgotsofatsang a tla bontshwa ka mokgwa o hlakileng hore a fapane le matlotlo a mang a leng mokgahlelong o le mong, mme a tla bontshwa ka mokgwa o hlakileng hore a fapane le matlotlo a nang le beng ba ona kapa a hirilweng.*

Kananelo le tekanyo ya mekitlane (bona ditemana tsa AG42 – AG51)

- .12** *Moo monei a bonang letlotlo la menyetla e kgotsofatsang ho latela temana ya .07 (kapa temana ya .08 bakeng sa letlotlo la bophelo bohle), monei o tla bona le mokitlane. Qalong monei a ke ke a bona mokitlane ha letlotlo la jwale la monei le hlophiswa botjha ho ba letlotlo la menyetla e kgotsofatsang ho latela temana ya .10, ntle le ha maemo ao ho ona mehopolo e meng e nehuwe ke mosebedisi, jwalo ka ha ho bontshitswe ho temana ya .13.*
- .13** *Mokitlane o bonwang ho latela temana ya .12 o tla lekanngwa pele ka bokalo bo tshwanang le ba letlotlo la menyetla e kgotsofatsang le lekanngwang ho latela temana ya .09, e fetotsweng ka bokalo ba mehopolo e meng le ha e ka ba efe (mohl., kheshe e tswang ho monei ho ya ho mosebedisi, kapa e tswang ho mosebedisi ho ya ho monei).*
- .14** *Mofuta wa mokitlane o bonwang o theilwe ho mofuta wa menyetla ya phapanyetsano pakeng tsa monei le mosebedisi. Mofuta wa menyetla e newang ke monei ho mosebedisi e laolwa ke ho sheba dipehelo tsa tlhophiso ya konteraka.*
- .15** *Bakeng sa letlotlo la menyetla e kgotsofatsang, monei a ka putsa mosebedisi bakeng sa letlotlo la menyetla e kgotsofatsang ka motswako le ha e ka ba ofe wa:*
- (a) ho lefa mosebedisi (motlolo wa "mokitlane wa tjhelete")*
 - (b) ho putsa monei ka mokgwa o mong (wa motlolo wa "ho nea mosebedisi matla") jwalo ka:*
 - (i) ho nea mosebedisi matla a ho fumana lekeno ho tswa ho basebedisi ba*

setho sa boraro ba letlotlo la menyetla e kgotsofatsang; kapa

- (ii) ho dumella mosebedisi hore a ka sebedisa letlotlo le leng le hlahisang lekeno (mohl., tshebediso ya phaposi ya poraefete ya bookelo moo sebaka se setseng sa sepetlele se sebediswang ke monei ho oka bakudi bao e seng ba poraefete).

Motlolo wa mokitlane wa tjhelete (bona ditemana tsa AG43 - AG48)

- .16 *Moo monei a nang le tlamo e tiisitsweng ya ho lefa kheshe kapa ka letlotlo le leng la tjhelete ho mosebedisi bakeng sa kaho, ntshetsopele, phumano, kapa ntlafatso ya letlotlo la menyetla e kgotsofatsang, monei o tla ikarabella bakeng sa mokitlane o bonwang ho latela temana ya .12 hore ke mokitlane wa tjhelete.***
- .17** Monei o na le tlamo e tiisitsweng ya ho lefa kheshe haeba a tiisitse hore o tla lefa mosebedisi:
 - (a) bokalo bo boletsweng kapa bo ka fumanwang; kapa
 - (b) kgaello, haeba e le teng, pakeng tsa bokalo bo fumanwang ke mosebedisi ho tswa ho basebedisi ba mosebetsi o laetsweng le bokalo bo boletsweng kapa bo ka tiiswang boo ho buuwang ka bona temaneng ya .17(a), le hoja tefo e itshetlehile ho tiiso ya mosebedisi ya hore letlotlo la menyetla e kgotsofatsang le kgotsofatsa ditlhoko tsa boleng kapa bokgoni tse boletsweng.
- .18** Maemo a GRAP a Ditho tsa Tjhelete (Financial Instruments) a tla sebetsa ho mekitlane ya tjhelete e ananelwang temaneng ya .12.
- .19 *Monei o tla abela mosebedisi ditefo mme a ikarabelle ka tsona ho latela mofuta wa tsona e le phokotso ya mokitlane o bonwang ho latela temana ya .12, tefiso ya tjhelete, le ditefiso tsa ditshebeletso tse newang ke mosebedisi.***
- .20 *Tefiso ya tjhelete le ditefiso tsa ditshebeletso tse newang ke mosebedisi tlhophisong ya menyetla e kgotsofatsang e rerilweng ho latela temana ya .19 di tla arabelwa jwalo ka ditshenyehelo.***
- .21 *Ha letlotlo le dikarolo tsa ditshebeletso tsa tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang di bontshwa ka ho fapana, dikarolo tsa dithebeletso tsa ditefo tse tswang ho monei ho ya ho mosebedisi di tla abelwa ka ho sheba boleng bo kgotsofatsang ba letlotlo la menyetla e kgotsofatsang le ditshebeletso. Ha letlotlo le dikarolo tsa ditshebeletso di sa bontshwe ka ho fapana, dikarolo tsa dithebeletso tsa ditefo tse tswang ho monei ho ya ho mosebedisi di lekanngwa ka ho sebedisa maqheka a tekanyo.***

Ho newa matla a motlolo wa mosebedisi (bona ditemana tsa AG49 – AG50)

- .22** *Ha monei a se na tlamo e tiisitsweng ya ho lefa mosebedisi ka kheshe kapa ka letlotlo le leng la tjelete bakeng sa kaho, ntshetsopele, phumano, kapa ntlafatso ya letlotlo la menyetla e kgotsofatsang, mme a neha mosebedisi tokelo ya ho fumana lekeno ho tswa ho basebedisi ba setho sa boraro kapa letlotlo le hlahisang lekeno, monei o tla ikarabella bakeng sa mokitlane o bonwang ho latela temana ya .12 hore ke karolo e so beng moputso ya lekeno le tswang ho phapanyetsano ya matlotlo pakeng tsa monei le mosebedisi.*
- .23** *Monei o tla tseba lekeno mme a fokotse mokitlane o bonwang ho latela temana ya .22 ho latela mofuta wa tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang.*
- .24** *Ha monei a putsa mosebedisi bakeng sa letlotlo la menyetla e kgotsofatsang le phano e kgotsofatsang ka ho nea mosebedisi tokelo ya ho fumana lekeno ho tswa ho basebedisi ba setho sa boraro sa letlotlo la menyetla e kgotsofatsang kapa letlotlo le leng la lekeno, phetisetso eo e nkwa e le phapanyetsano e hlahisang lekeno (bona Maemo a GRAP a Lekeno le tswang ho Diphapanyetsano tse nang le Poello e Totobetseng (Revenue from Exchange Transactions). Ka ha tokelo e fuwang mosebedisi e sebetsa nakong ya tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang, monei ha a ananele lekeno le tswang ho phetiso hanghang. Bakeng sa hoo, mokitlane o ananelwa bakeng sa karolo le ha e ka ba efe ya lekeno e so amohelweng. Lekeno le ananelwa ho latela mofuta wa tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang, mme mokitlane o fokotswa ha lekeno le ntse le ananelwa.*

Ho arola tlhophiso (bona temana ya AG51)

- .25** *Haeba monei a lefella kaho, ntshetsopele, kgapo, kapa ntlafatso ya letlotlo la menyetla e kgotsofatsang ka karolo ya ho ba le mokitlane wa tjelete le karolo e nngwe ya ho newa ha tokelo ho mosebedisi, ho a hlokeha ho arabela ka ho arohana karolong ka nngwe ho mokitlane o phethahetseng o ananetsweng ho latela temana ya .12. Bokalo ba mokitlane ohle o ananetsweng bo tla tshwana le bo bontshitsweng ho temana ya .13.*
- .26** *Monei o tla ikarabella bakeng sa karolo ka nngwe ya mokitlane oo ho buuwang ka ona temaneng ya .25 ho latela ditemana tsa .16 ho isa ho .24.*

Mekitlane e meng, mekitlane e sa tiiswang le matlotlo a sa tiiswang (bona ditemana tsa AG52 – AG54)

- .27** *Monei o tla ikarabella bakeng sa mekitlane e meng, mekitlane e sa tiiswang le matlotlo a hlahang tlhophisong ya menyetla e kgotsofatsang ho latela Maemo a GRAP a Diphumantsho, Mekitlane e sa Tiiswang le Matlotlo a sa Tiiswang (Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets) le Ditho tsa Tjhelete.*

Lekeno le leng (bona ditemana tsa AG55 – AG64)

- .28** *Monei o tla ikarabella bakeng sa lekeno le tswang ho tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang, tseo e seng tse boletsweng ditemaneng tsa .22 ho isa ho .24, ho latela Maemo a GRAP a Lekeno le tswang ho Diphapanyetsano tse se nang Poello e Totobetseng (Revenue from Exchange Transactions).*

Tlaleho le tsebahatso (bona ditemana tsa AG65 – AG67)

- .29** *Monei o tla nehelana ka lesedi ho latela Maemo a GRAP a Tlaleho ya Dipehelo tsa Tjhelete (Presentation of Financial Statements).*
- .30** *Monei o tla tsebahatsa lesedi le latelang bakeng sa tlhophiso e nngwe le e nngwe ya menyetla e kgotsofatsang e nang le molemo le, ka kakaretso, bakeng sa tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang e se nang molemo tse nang le molemo feela ha di kopane nakong ka nngwe ya tlaleho.*
- (a) Tlhaloso ya morerokakaretso le sepheo sa tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang.*
 - (b) Maemo a bohlokwa a tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang a ka amang bokae, nako, le tiiso ya phallo ya ditjhelete ya kamoso (mohl. nako ya menyetla, matsatsi a pehobotjha ya ditheko, le motheo oo ho ona pehobotjha ya ditheko kapa ditherisanobotjha di tiiswang.*
 - (c) Mofuta le boholo (mohl. mothamo, nako, kapa bokalo, jwalo ka ha ho tshwanelehile) ba:*
 - (i) ditokelo tsa ho sebedisa matlotlo a boletsweng;*
 - (ii) ditokelo tsa ho lebella hore mosebedisi a nehelane ka ditshebeletso tse boletsweng mabapi le tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang.*
 - (iii) matlotlo a menyetla e kgotsofatsang a ananetsweng e le matlotlo nakong ya tlaleho, ho kenyeletswa matlotlo a jwale a monei a hlophisitsweng botjha jwalo ka matlotlo a menyetla e kgotsofatsang.*
 - (iv) ditokelo tsa ho fumana matlotlo a boletsweng pheletsong ya tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang.*
 - (v) kgetho ya ntjhafatso le ho fediswa;*
 - (vi) ditokelo le ditlamo tse ding (mohl., diphetoho tse kgolo tsa matlotlo a menyetla e kgotsofatsang); le*
 - (vii) ditlamo tsa ho nehela mosebedisi phihlello ya matlotlo a menyetla e kgotsofatsang kapa matlotlo a mang a hlahisang lekeno.*
 - (d) Diphetoho tsa tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang tse etsahetseng tse etsahalang nakong ya tlaleho.*
 - (e) Tlhaloso ya tlolo le ha e ka ba efe ya konteraka ya setho sefe kapa sefe nakong ya tlaleho le sekgahla sa yona ho monei.*

- .31 Tsebahatso e hlokwang ho latela temana ya .30 e newa e le karolo ya mokgahlelo wa matlotlo a jwale, ke hore thepa ya matsete, kapa thepa, polante le sesebediswa, kapa matlotlo a sa ameheng kapa matlotlo a lefa. Matlotlo a menyetla e kgotsofatsang a lokela ho bontshwa ka ho hlaka hore a fapane le matlotlo ao e leng a beng le/kapa matlotlo a hirilweng. Ditaello tsa tsebahatso di lokela ho newa ka bonngwe bakeng sa letlotlo ka leng la menyetla e kgotsofatsang e nang le molemo kapa ka kakaretso bakeng sa matlotlo a menyetla e kgotsofatsang a se nang molemo tlasa mekgahlelo ya matlotlo ya jwale e tsebahaditsweng dipehelong tsa tjhelete tsa monei.

Diphumantsho tsa nakwana

Kamohelo e qalang ya Maemo a GRAP

- .32 *Diphumantsho tse sa tiiswang tsa nakwana di tla sebediswa ke ditheo ha ho amohelwa la pele Maemo ana a laetsweng (di)taelong. Diphumantsho tsa Maemo ana di lokela ho balwa hammoho le e nngwe le e nngwe ya ditaello tse tshwanelehileng.*

Letsatsi la ho qala

Kamohelo e qalang ya Maemo a GRAP

- .33 *Maemo a Tshebetso ya Tshupatlotlo e Ananetsweng ka Kakaretso a kena tshebetsong bakeng sa dipehelo tsa tjhelete tsa ngwaha tse akaretsang dinako tse qalang ka letsatsi, kapa kamora lona le tla behwa ke Letona la tsa Ditjhelete molawaneng o tla phatlalatswa ho latela karolo ya 91(1)(b) ya Molao wa Taolo ya Tjhelete ya Setjhaba, Molao wa 1 wa 1999, jwalo ka ha o lokisitswe, PFMA.*

Sehlomathiso sa A

Tataiso ya Phethahatso

Menyetla e Kgotsotsang: Monei.

Tekanyo (bona ditemana tsa .02 ho isa ho .05)

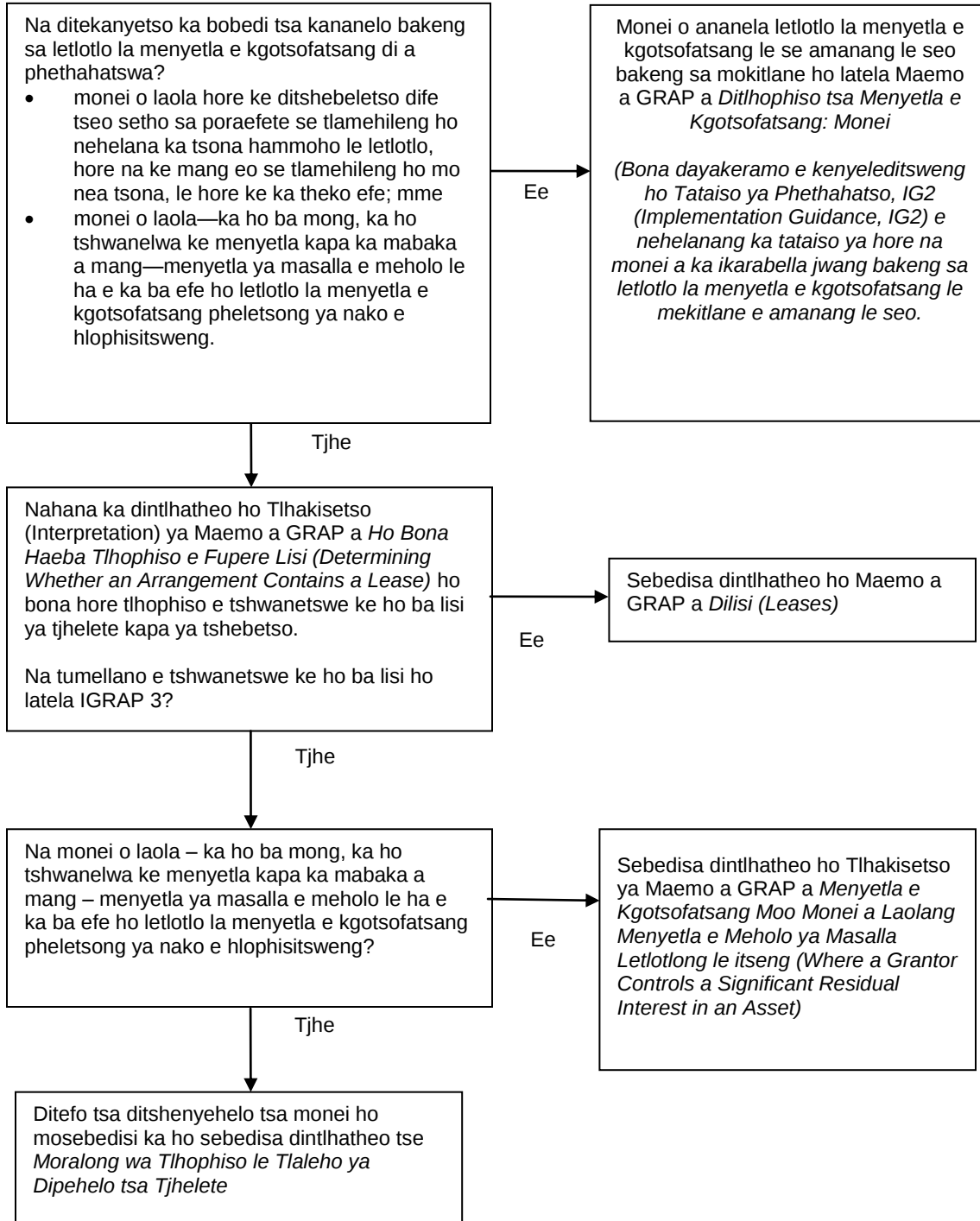
- AG1. Maemo a GRAP a Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsotsang: Monei e sebetsa ho tlhophiso ya dikonteraka pakeng tsa monei le mosebedisi eo ho yena mosebedisi a sebedisang letlotlo la menyetla e kgotsotsang ho fana ka mosebetsi o laetsweng lebitsong la monei bakeng sa nako e boletsweng; mme mosebedisi ya etsang mosebetsi o laetsweng lebitsong la monei e ka ba setho sa poraefete kapa setheo se seng sa lekala la bohle.
- AG2. Molao o sebetsa le ho thehwa le mesebetsi ya ditumellano tsa selekane sa bohle le poraefete (PPP) tikolohong ya setheo sa bohle. Melawana ya Letlole la Naha (Treasury Regulations), e nehuweng tlasa Molao wa Taolo ya Tjhelete ya Setjhaba, Molao wa 1 wa 1999, jwalo ka ha o lokisitswe (PFMA), e hlalosa "selekane sa bohle le poraefete" e le phapanyetsano ya kgwebo pakeng tsa institjushene le setho sa poraefete seo tlasa sona setho sa poraefete:
- (a) se etsang mosebetsi wa institjushene lebitsong la institjushene; le/kapa
 - (b) se fumanang tshebediso ya thepa ya mmuso bakeng sa mabaka a sona a kgwebo; le
 - (c) se amohelang dikotsi tse kgolohadi tsa tjhelete, thekeniki le tshebetso mabapi le mosebetsi wa katleho wa institjushene le/kapa tshebediso ya thepa ya mmuso; le
 - (d) se amohelang monyetla bakeng sa mosebetsi o atlehileng wa institjushene kapa bakeng sa ho sebedisa thepa ya mmuso, ka:
 - (i) monyetla o tla lefuwa ke institjushene ele o fumanwang ho tswa ho Letlole la Lekenno (Revenue Fund) kapa, ha institjushene e le kgwebo ya mmuso ya naha kapa kgwebo ya mmuso ya porofentshe, ho tswa ho lekenno la institjushene ya mofuta oo.
 - (ii) se lefisang ditefo tse tla bokellwa ke setheo sa poraefete ho tswa ho basebedisi kapa bareki ba tshebetso eo ba e newang; kapa
 - (iii) motswako wa monyetla o jwalo le ditefiso kapa ditefo tsa mofuta oo.
- AG3. Tlhaloso ya tumellano ya PPP Melawaneng e neuweng tlasa Molao wa Taolo ya Ditjhelete tsa Bomasepala, Molao wa bo 56 wa 2003, MFMA (Municipal Finance Management Act, Act No 56 of 2003), e a tshwana le tlhaloso e ho Letlole la Naha ho PFMA. Melawana ya MFMA e hlalosa hore tumellano ya PPP ke

phapanyetsano ya kgwebo pakeng tsa masepala le setho sa poraefete eo ka yona setho sa poraefete:

- (a) se phethang mosebetsi wa masepala bakeng sa, kapa lebitsong la, masepala mme se nke tsamaiso kapa tshebediso ya thepa ya masepala bakeng sa mabaka a sona a kgwebo, kapa se ka etsa mosebetsi ena ka bobedi, e leng ho etsa mosebetsi wa masepala bakeng sa, kapa lebitsong la, masepala mme se nke tsamaiso kapa tshebediso ya thepa ya masepala bakeng sa mabaka a sona a kgwebo; mme
- (b) se amohela dikotsi tse kgolohadi tsa tjehelete, thekeniki le tshebetso mabapi le:
 - (i) ho etsa mosebetsi wa masepala;
 - (ii) ho tsamaisa kapa ho sebedisa thepa ya masepala; kapa
 - (iii) ka bobedi ba yona; mme
- (c) se amohela monyetla bakeng sa ho etsa mosebetsi o atlehileng wa masepala kapa bakeng sa ho sebedisa thepa ya masepala, kapa ka bobedi, ka mokgwa wa -
 - (i) menyetla ya ho lefuwa kapa ho fuwa ke masepala kapa setheo sa masepala se tlasa taolo ya ona o le mong kapa e kopanetsweng;
 - (ii) se lefisang ditefo tse tla bokellwa ke setheo sa poraefete ho tswa ho basebedisi kapa bareki ba tshebetso eo ba e newang; kapa
 - (iii) motswako wa menyetla eo ho buuwang ka yona ditemaneng tse nyenyane tsa (i) le (ii).

AG4. Ditumellano tsa PPP tse laolwang ho latela PFMA le MFMA, ke tse ding tsa ditlhophiso tse welang tlasa Maemo a GRAP a *Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsotsang: Monei*. Ditlhophiso le ha e ka ba dife tse ding tse kgemang le ditekanyetso tsa taolo jwalo ka ha ho bontshitswe temaneng ya .07 di lokela ho sebedisa dintlhatheo tse ho Maemo a GRAP a *Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsotsang: Monei* ha di arabella ditlhophiso tse kang tseo.

AG5. Dayakeramo e ka tlase ho mona e akaretsa dikgato tse lokelang ho latelwa ha ho qetwa ka dintlhatheo tsa tshupatlotlo tse tla sebediswa ha ho arabellwa ditlhophiso ya menyetla e kgotsotsang.

Ditlhaloso (bona ditemana tsa .06)

- AG6. Temana ya .06 e hlalosa tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang. Matshwao a tshwanang a tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang ke ana:
- (a) Mosebedisi o jara boikarabelo ba bonyane karolo ya botsamaisi ba letlotlo la menyetla e kgotsofatsang le ditshebeletso tse amehang mme ha a be feela morumuwa lebitsong la monei;
 - (b) Tlhophiso ena e beha ditheko tsa pele tse tla lefiswa ke mosebedisi mme e laola tjhebobotjha ya ditheko nakong ya tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang;
 - (c) Mosebedisi o a tlameha ho fetisa letlotlo la menyetla e kgotsofatsang ho monei maamong a boletsweng pheletsong ya nako e hlophisitsweng, ho na le menyetla feela e sa tsebisahaleng, ho sa kgathallehe hore ke setho sefe se ileng sa e thusa ka tjhelete qalong; hape
 - (d) Tlhophiso e laolwa ke tlhophiso ya konteraka e kenetsweng, e laelang maemo a mosebetsi, mekgwa ya ho fetola ditheko, le ditlhophiso tsa ho ahlola dikgohlanong tse teng.
 - (e) Tlhophiso e ka bontsha boemo kapa maemo a ditshebeletso tse hlokwang nakong hammoho le matlotlo le ha e ka ba afe a tla sebediswa ho nehelana ka tshebeletso eo.
 - (f) Tlhophiso e ka laola moralo, kaho le tjhelete ya letlotlo le tla sebediswa ke mosebedisi. Tlhophiso e ka beha dithibello ho tsela eo letlotlo la menyetla e kgotsofatsang le tla sebediswa ka yona.
- AG7. Tlhaloso ya tumellano ya selekane sa bohle le poraefete jwalo ka ha e hlaloswa molaong (bona ditemana tsa AG2 le AG3) e bua ka "setho sa poraefete" le "setheo". Maemo a GRAP a *Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsofatsang: Monei* e sebedisa mareo ana "mosebedisi" le "monei". Mantswe a sebediswang melaong a na le meelelo e tshwanang le e sebediswang ho Maemo a GRAP a *Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsofatsang: Monei*.
- AG8. IPSAS 32 e sebedisa lereo "ditshebeletso tsa bohle" ho hlalosa mesebetsi eo mosebedisi a e etsang lebitsong la monei. Temana ya .06 e sebedisa lereo "mosebetsi o laetsweng" mme e le hlalosa ka hore ke phaello ya ditshebeletso tsa bohle lebitsong la monei ya welang tlasa thomo ya monei.
- AG9. PFMA le MFMA di hlalosa tumellano ya PPP ka hore e kenyelletsa mosebetsi wa institjushene kapa masepala o hlohang hore mosebedisi a phethe mosebetsi lebitsong la monei, kapa a dumelle mosebedisi ho jara botsamaisi kapa ho

sebedisa thepa bakeng sa mesebetsi ya hae ya kgwebo. Mefuta ena ya ditlhophiso ka bobedi e akareditswe ho lereo la "mosebetsi o laetsweng" ho hlaloseng mefuta ya ditumellano tsa PPP tse akaretswang ke Maemo a GRAP a *Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsofatsang: Monei*.

- AG10. Temana ya .06 e hlalosa letlotlo la menyetla e kgotsofatsang. Mehlala ya matlotlo a menyetla e kgotsofatsang ke: ditsela, marogo, mehohoma, ditjhankane, dipetlele, boemelo ba difofane, disebediswa tsa phephelo ya metsi, marangrang a phephelo ya matla le mehala, mehaho ya ho ya ho ile ya sesole le mesebetsi e meng, le matlotlo a mang ao e seng a jwale a amehang le a sa ameheng a sebedisetswang mabaka a taolo phaellong ya mesebetsi ya thomo.

Kananelo le tekanyo ya pele ya letlotlo la menyetla e kgotsofatsang (bona ditemana tsa .07 - .11).

Kananelo ya letlotlo la menyetla e kgotsofatsang

- AG11. Tekolo ya hore na letlotlo la menyetla e kgotsofatsang le lokela ho ananelwa ho latela temana ya .07 (kapa temana ya .08 bakeng sa letlotlo la bophelo bohle), e etswa ka motheo wa dintlha le maemo ohle a tlhophiso.
- AG12. Taolo eo ho boletsweng ka yona temaneng ya .07(a) e ka bakwa ke ditlhophiso tsa konteraka, kapa ha ho se jwalo (jwalo ka ha ho sebediswa molaodi wa setho sa boraro se laolang ditheo tse ding tse sebetsang indasetering kapa setheong sona seo sa monei, mme e kenyelletsa maemo ao ho ona monei a rekang tlhahiso yohle ekasitana le eo e ka rekwang ke basebedisi ba bang. Bokgoni ba ho se kenyeletse kapa ho laola phihlello ya ba bang ho menyetla ya letlotlo ke ntlha e bohlokwa ya taolo e fapanyang matlotlo a setheo ho thepa ya bohle eo ditheo tsohle di e fihlellang le ho fumana molemo ho yona. Tlhophiso ya konteraka e beha ditheko tsa pele tse tla lefiswa ke mosebetsi mme e laola tjhebobotjha ya ditheko nakong ya tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang. Ha ditlhophiso tsa konteraka di nehela monei tokelo ya ho laola tshebediso ya letlotlo la menyetla e kgotsofatsang, letlotlo le phethahatsa maemo a boletsweng temaneng ya .07(a) mabapi le taolo mabapi le bao mosebetsi a tlamehileng ho ba nea ditshebeletso.
- AG13. Tlasa mabaka a temana ya .07(a), monei ha a hloke ho ba le taolo e phethahetseng ya ditheko: ho lekane hore theko e laolwe ke monei, kapa e be tlhophisong ya konteraka, kapa ho be le molaodi wa setho sa boraro ya laolang ditheo tse ding tse sebetsang indasetering kapa setheong sona seo (mohl., ditsela kapa phephelo ya motlakase) sa monei (mohl., ka mokgwa wa ho seha meedi). Le ha ho le jwalo, maemo a phethahatswa mokong wa tumellano. Matchwao ao e seng a bohlokwa, a kang moedi o tla sebediswa feela

maemong a hole, ha a tsotellwe. Ka ho le leng, mohlala, haeba tlhophiso e bolela hore e neha mosebedisi tokoloho ya ho beha ditheko, empa phaello le ha e ka ba efe e fetang e kgutlisetswa ho monei, moputso wa mosebedisi o sehelwa moedi mme ntlha ya theko ya tlhahlobo ya taolo e a phethahatswa.

- AG14. Mebuso e mengata e na le matla a ho laola boitshwaro ba ditheo tse sebedisang dikarolong tse itseng tsa moruo, ka ho otloloha, kapa ka tshebediso ya borumuwa bo itseng bo theuweng ka lebaka leo. Bakeng sa temana ya .07(a), matla a batsi a taolo a hlalositsweng ha se taolo. Maemong ana, lentswe la "laola" le sebediswa feela maemong a mathema le maemo a itseng a tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang. Mohlala, lefapha la dipalangwang, leo e leng lona le laolang ditshebeletso tsa diporo, le ka beha sekgahla se tla sebetse indasetering ya diporo ka kakaretso. Sekgahla seo ho ka utlwisiswa hore se teng e le hore ke karolo ya tlhophiso ya konteraka e laolang tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang mabapi le phano ya dipalangwang tsa diporo, kapa ho ka buuwa ka tsona ka ho toba konterakeng eo. Le ha ho le jwalo, maemong ao ka bobedi, taolo ya letlotlo la menyetla e kgotsofatsang le fumanwa ho tlhophiso ya konteraka e seng ho tswa ho ntlha ya hore tlhophiso e kenetswe le monei ya nang le kamano le molaodi wa tshebeletso ya diporo.
- AG15. Mabakeng a temana ya .07(b), taolo ya monei ya menyetla ya masalla e meholo le ha e ka ba efe o lokela ho fokotsa bokgoni ba mosebedisi ba ho rekisa kapa ho tiisa ka letlotlo le ho neha monei tokelo e sa feleng ya tshebediso nakong yohle ya tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang. Monyetla wa masalla wa letlotlo ke boleng ba jwale bo lekantsweng ba letlotlo jwalo ka ha eka le ne le se le fihlile nakong ekasitana le boemong bo lebelletsweng pheletsong ya nako ya tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang.
- AG16. Taolo e lokela ho fapanngwa le tsamaiso. Ha monei a tshwarella ho boholo ba taolo bo hlaloswang temaneng ya .07(a) le ho monyetla wa masalla o meholo le ha e ka ba ofe ho letlotlo, mosebedisi o tsamaisa letlotlo feela lebitsong la monei – le hoja, maemong a mangata, a ka bang le bolokolohi bo boholo ba tsamaiso.
- AG17. Maemo a ditemaneng tsa .07(a) le .07(b) mmoho a bontsha ha letlotlo, ho kenyeletswa dintjhafatso tse hlokehang, le laolwa ke monei bakeng sa bophelo bohle ba lona ba moruo. Mohlala, ha mosebedisi a lokela ho ntjhafatsa karolo ya letlotlo nakong ya tlhophiso (mohl., lehapi le ka hodimo la tsela kapa marulelo a mohaho), letlotlo le nkwa ka ho phethahala ha lona. Kahoo, maemo temaneng ya .07(b) a a kgotsofatsa bakeng sa letlotlo lohle, ho kenyeletswa le karolo e nketsweng sebaka, haeba monei a laola menyetla le ha e ka ba efe e meholo maemong a ho nkelwa sebaka a ho qetela a karolo eo.
- AG18. Ka dinako tse ding karolo ya tshebediso ya letlotlo la menyetla e kgotsofatsang

e laolwa ka mokgwa o hlaloswang ho temana ya .07(b), ha karolo e nngwe e se tlasa taolo. Le ha ho le jwalo, ditlhophiso tsena ke tsa mefuta e fapaneng:

- (a) Letlotlo le ha e ka ba lefe le ka fapanngwang ka mokgwa o tshwarehang le ho kgona ho tswamaiswa ka ho ikemela le ho kgotsofatsa tlhaloso ya karolo e hlahisang kheshe jwalo ka ha ho hlalositswe ho Maemo a GRAP a *Bofokodi ba Matlotlo a Hlahisang Tjhelete (Impairment of Cash-Generating Assets)* le sekasekwa ka ho ikemela ho fumana hore maemo a bontshitsweng temaneng ya .07(a) a a phethahatswa haeba a sebediswa ka ho phethahala bakeng sa maemo a sa laolweng (mohl. hona ho ka sebetsa ho lehlakore la poraefete la sepetlele, moo sebaka se setseng sa sepetlele se sebediswang ke monei ho alafa bakudi ba setseng ba bohle);
- (b) Ha mesebetsi eo e leng ya tshehetso (jwalo ka lebenkele la sepetlele) e sa laolwe, diteko tsa taolo di sebediswa jwalo ka ha eka ditshebeletso tseo ha di yo, hobane maamong ao ho ona monei a laolang ditshebeletso ka mokgwa o hlalositsweng temaneng ya .07(a), boteng ba mesebetsi e tshehetsang ha bo fokotse taolo ya monei ya letlotlo la menyetla e kgotsofatsang.

AG19. Mosebedisi a ka ba le tokelo ya ho sebedisa letlotlo le ka fapanngwang le hlalositsweng temaneng ya AG18(b), kapa disebediswa tse sebedisetswang ho nehelana ka ditshebeletso tsa tshehetso tse sa laolweng tse hlalositsweng temaneng ya AG18(b). Ha ho shejwa ho e nngwe ya tsena tse pedi, bonneteng ho ka ba le lisi e tswang ho monei ho ya ho mosebedisi; ha ho le jwalo, ho hlalosa ka ho latela Maemo a GRAP a Dilisi.

Letlotlo la jwale la monei

Tlhophiso e ka ba e akaretsang letlotlo le teng la mosebedisi:

- (a) leo ho lona monei a nehelang mosebedisi phihlello bakeng sa tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang; kapa
- (b) leo ho lona monei a nehelang mosebedisi phihlello bakeng sa ho hlahisa lekeno ho ba moputso bakeng sa letlotlo la menyetla e kgotsofatsang.

AG21. Tlhoko ya temana ya .09 ke ho lekanya letlotlo le ananetsweng ho latela temana ya .07 (kapa temana ya .08 bakeng sa letlotlo la bophelo bohle) qalong ka boleng ba toka. Matlotlo a leng teng a monei a sebediswang ho tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang a hlophisitswe botjha ho na le ho ananelwa tlasa Maemo ana. Ke feela ntlafatso e isang ho letlotlo la jwale la monei (mohl. le eketsang mothamo wa lona) le ananelwang e le letlotlo la menyetla e kgotsofatsang ho latela temana ya .07, kapa temana ya .08 bakeng sa letlotlo

la bophelo bohle).

- AG22. Tshebedisong ya diteko tsa bofokodi ho Maemo a GRAP a *Thepa ya Matsete, Thepa, Polante le Sesebediswa, Matlotlo a sa Ameheng le Matlotlo a Lefa*, ka moo ho tshwanelehileng, monei ha ho hlokehe hore a nahane ka ho nehela mosebedisi menyetla ya ditlhebeletso e le maemo a bakang bofokodi, ntle le ha ho bile le phetoho ya tshebediso ya letlotlo e amang menyetla ya kamoso kapa menyetla e lebelletsweng ya lona ya moruo. Monei o lebella Maemo a GRAP a *Bofokodi ba Matlotlo ao e seng a Hlahisang Tjhelete (Impairment of Non-Cash-Generating Assets)* kapa *Bofokodi ba Matlotlo a Hlahisang Tjhelete*, ka moo ho tshwanelehileng, ho fumana hore na ho na le matshwao le ha e ka ba afe a bofokodi a keneng tshebedisong ka lebaka la maemo ao.
- AG23. Ha letlotlo le se le sa phethahatse maemo a kananelo a boletsweng ho temana ya .07 (kapa temana ya .08 bakeng sa letlotlo la bophelo bohle), monei o latela dintlhatheo tsa ho fedisa kananelo ho Maemo a GRAP a *Thepa ya Matsete, Thepa, Polante le Sesebediswa, Matlotlo a sa Ameheng le Matlotlo a Lefa*, ka moo ho tshwanelehileng. Mohlala, ha letlotlo le fetisetswa ho mosebedisi hore le se kgutliswe, kananelo ya lona e a hlakolwa. Ha letlotlo le fetiswa bakeng sa nakwana feela, monei o nahana ka moko wa lereo lena la tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang ho bona hore na kananelo ya letlotlo e ka fediswa. Maamong a jwalo, monei o tla nahana ka hore na ekaba tlhophiso ke phapanyetsano ya lisi kapa ke phapanyetsano ya thekiso le kgirobotjha e lokelang hore e hlaloswe ho latela Maemo a GRAP a *Dilisi*.
- AG24. Ha tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang e na le ntlafatso ya letlotlo la jwale la monei, hore menyetla ya moruo ya kamoso kapa menyetla e lebelletsweng eo letlotlo le tla nehelana ka yona e a eketseha, ntlafatso e lekolwa ho bona hore e phethahatsa maemo a kananelo a temaneng ya .07 (kapa temana ya .08 bakeng sa letlotlo la bophelo bohle). Haeba maemo ao a phethahatswa, ntlafatso e a ananelwa mme e lekanngwa ho latela Maemo ana.

Letlotlo la jwale la mosebedisi

- AG25. Monei a ka fana ka letlotlo le tla sebediswa tlhophisong ya menyetla e kgotsofatsang leo a sa le hlahisang, a sa le etsang, kapa a sa le hapang. Haeba tlhophiso e na le letlotlo la jwale la monei leo monei a le sebedisetsang tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang, monei o tla nka qeto ka hore na letlotlo le kgotsofatsa maemo a temaneng ya .07 (kapa temana ya .08 bakeng sa letlotlo la bophelo bohle). Haeba maemo a kananelo a phathahatswa, monei o ananela letlotlo e le letlotlo la menyetla e kgotsofatsang mme o ikarabella ho lona ho latela Maemo ana.

Letlotlo le hlahisitsweng kapa le ntsheditsweng pele

AG26. Ha letlotlo le hlahisitsweng kapa le ntsheditsweng pele le phethahatsa maemo a ho temana ya .07 (kapa temana ya .08 bakeng sa letlotlo la bophelo bohle) monei o ananela le ho lekanya letlotlo ho latela Maemo ana. Maemo a GRAP a *Thepa ya Matsete, Thepa, Polante le Sesebediswa, Matlotlo a sa Ameheng le Matlotlo a Lefa*, ka moo ho tshwanelehileng, a bontsha ditekanyetso tsa ha letlotlo la menyetla e kgotsofatsang le lokela ho ananelwa. Maemo a GRAP a *Thepa ya Matsete, Thepa, Polante le Sesebediswa, Matlotlo a sa Ameheng le Matlotlo a Lefa* a hloka hore letlotlo le ananelwe ha feela:

- (a) Ho ka etsahala hore ebe menyetla ya moruo ya kamoso kapa menyetla e lebelletsweng e tsamaisanang le ntlha ena e tla phallela ho setheo; mme
- (b) Theko kapa boleng bo kgotsofatsang ba ntho bo ka lekanngwa ka tshepo.

AG27. Matshwao ao, hammoho le dipehelo le maemo a boletsweng a tlhophiso ya konteraka, di hloka ho elwa hloko ha ho qetwa ka hore ho ka ananelwa letlotlo la menyetla e kgotsofatsang nakong eo letlotlo le hlahiswang kapa le ntshetswang pele. Bakeng sa thepa ya matsete, thepa, polante, le sesebediswa, matlotlo a sa ameheng le matlotlo a lefa, matshwao a kananelo a ka phethahatswa nakong ya ho hlahiswa kapa ho ntshetswa pele, mme, ha ho le jwalo, monei ka tlwaelo o tla ananela letlotlo la menyetla e kgotsofatsang nakong eo.

AG28. Letshwao la pele la kananelo le hloka hore phallo ya menyetla ya moruo kapa menyetla e lebelletsweng e lebise ho monei. Ka tjhebo ya monei, sepheokgolo sa letlotlo la menyetla e kgotsofatsang ke ho nehelana ka menyetla e lebelletsweng lebitsong la monei. Jwalo feela ka le ho letlotlo leo monei a le hlahisang kapa a le ntshetsang pele hore a tle a le sebedise, nakong eo ditjeho tsa tlhahiso le ntshetsopele di bang teng, monei o tla hlahloba dipehelo tsa tlhophiso ya konteraka ho qeta ka hore na menyetla e lebelletsweng ya letlotlo la menyetla e kgotsofatsang e tla phallela ho monei nakong eo.

AG29. Letshwao la bobedi la kananelo le laela hore theko kapa boleng bo kgotsofatsang ba pele ba letlotlo bo ka lekanngwa ka tshepo. Ka mokgwa oo, ho phethahatsa matshwao a kananelo ho Maemo a GRAP a *Thepa ya Matsete, Thepa, Polante le Sesebediswa, Matlotlo a sa Ameheng le Matlotlo a Lefa*, ka moo ho tshwanelehileng, monei o tlamehile ho ba le lesedi le tshepehang ka theko kapa boleng bo kgotsofatsang ba letlotlo nakong ya tlhahiso kapa ntshetsopele ya lona. Mohlala, haeba tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang e hloka hore mosebedisi a nehele monei ditlaleho tsa tsamaiso ya mosebetsi nakong eo letlotlo le hlahiswang kapa le ntshetswang pele ka yona, ditjeho tse tla ba teng di ka lekanngwa, mme kahoo di tla phethahatsa ntlhatheo ya kananelo e ho Maemo a GRAP a *Thepa ya Matsete, Thepa,*

Polante le Sesebediswa le Matlotlo a Lefa bakeng sa matlotlo a hlalisitsweng kapa ho Maemo a GRAP a *Matlotlo a sa Ameheng* bakeng sa matlotlo a ntsheditsweng pele. Hape, ha monei a kgona hanyenyane feela ho qoba ho amohela letlotlo le hlalisitsweng kapa le ntsheditsweng pele ho phethahatsa matshwao kapa maemo a konteraka, kapa tlhophiso e jwalo ya konteraka, ditjeho di ananelwa ka hore ke tswelopele e bileng teng ho isa pheletsong ya letlotlo. Kahoo, monei o ananela letlotlo la menyetla e kgotsofatsang le mokitlane o kamanong.

Tekanyo ya matlotlo a menyetla e kgotsofatsang

- AG30. Temana ya .09 e hloka hore matlotlo a menyetla e kgotsofatsang a ananetsweng ho latela temana ya .07 (kapa temana ya .08 bakeng sa letlotlo la bophelo bohle) a lekanngwe qalong ka boleng bo kgotsofatsang. Haholoholo, boleng bo kgotsofatsang bo sebediswa ho nka qeto ka theko ya letlotlo la menyetla e kgotsofatsang le hlalisitsweng kapa le ntsheditsweng pele kapa theko ya ntlafatso le ha e ka ba efe ya matlotlo a jwale, ha a ananelwa la pele. Taelo e ho temana ya .09 ha e sebetse ho matlotlo a jwale a monei a hlophisitsweng botjha ho ba matlotlo a menyetla e kgotsofatsang ho latela temana ya .10 ya Maemo ana. Tshebediso ya boleng bo kgotsofatsang ha ho ananelwa la pele ha se tekanyobotjha tlasa Maemo a GRAP a *Thepa ya Matsete, Thepa, Polante le Sesebediswa, le Matlotlo a sa Ameheng*.
- AG31. Mofuta wa moputso phapanyetsanong pakeng tsa monei le mosebedisi o ama mokgwa oo ka ona boleng ba toka ba letlotlo la menyetla e kgotsofatsang bo lekanngwang ha le ananelwa kgetlo la pele. Ditemana tse latelang di bontsha mokgwa wa ho lekanya boleng ba toka ba letlotlo ha le ananelwa la pele ho latela mofuta wa moputso phapanyetsanong:
- (a) Ha ditefo di etswa ke monei ho mosebedisi, boleng bo kgotsofatsang ba kananelo ya pele ya letlotlo bo emetse karolo ya ditefo tse entsweng ho mosebedisi bakeng sa letlotlo.
 - (b) Ha monei a sa etse ditefo ho mosebedisi bakeng sa letlotlo, letlotlo le ikarabella ka ona mokgwa o tshwanang le wa phapanyetsano ya letlotlo leo e seng la tjehele ho Maemo a GRAP a *Thepa ya Matsete, Thepa, Polante le Sesebediswa, Matlotlo a sa Ameheng le Matlotlo a Lefa*.

Mefuta ya moputso

- AG32. Ditlhophiso tsa menyetla e kgotsofatsang ha di atise ho tshwana, haeba di ka tshwana; ditlhoko tsa sethekeniki di a fetofetoha ho ya ka makala. Ho feta moo, diphelelo tsa tlhophiso di ka itshetleha ho matshwao a boletsweng jwalo ka ha ho hlokeha ho latela moralo kakaretso wa molao.

GRAP 32

- AG33. Ka ho sheba dipehelo tsa tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang, monei wa bohle a ka putsa mosebedisi bakeng sa letlotlo la menyetla e kgotsofatsang le tshebeletso e neuweng ka motswako wa tse latelang:
- (a) ho etsa ditefo (mohlala, kheshe) ho mosebedisi;
 - (b) putsa mosebedisi ka mekgwa e meng, e kang:
 - (i) ho nea mosebedisi matla a ho fumana lekeno ho tswa ho basebedisi ba setho sa boraro ba letlotlo la menyetla e kgotsofatsang; kapa
 - (ii) ho nea mosebedisi phihlello ya letlotlo le leng le hlahisang lekeno hore a itshebedisetse lona.
- AG34. Ha monei a putsa mosebedisi bakeng sa letlotlo la menyetla e kgotsofatsang ka ho etsa ditefo ho mosebedisi, letlotlo le dikarolo tsa ditshebeletso tsa ditefo di ka fapanngwa (mohl., tlhophiso ya konteraka e bolela bokalo ba letoto la ditefo tse tla etswa tse hlophisitsweng pele hore di abelwe letlotlo la menyetla e kgotsofatsang) kapa di se fapanngwe.

Ditefo tse ka fapanngang

AG35. Tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang e ka fapanngwa maamong a fapaneng, ho kenyeletswa mme e se feela tse latelang:

- (a) karolo ya phallo ya ditefo e fetofetohang ho latela hore letlotlo ka bolona la menyetla e kgotsofatsang le a fumaneha kapa tjhe le karolo e nngwe e fetofetohang ho latela tshebediso kapa mosebetsi wa ditshebeletso tse itseng tse bonweng;
- (b) dikarolo tse fapaneng tsa tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang di ka ya dinakong tse fapaneng kapa di ka emiswa ka ho fapana. Mohlala, karolo e le nngwe ya tshebeletso e ka emiswa ntle le ho ama ho tswella ha tlhophiso e sa setseng; kapa
- (c) ho ka ba le ditherisanobotjha ka dikarolo tse fapaneng tsa tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang. Mohlala, karolo ya tshebeletso e hlahlojwa marakeng mme dikeketso tsohle kapa tse ding tsa tsona feela kapa ditheolelo di fetisetswa ho monei ka mokgwa o etsang hore karolo ya tefo ya monei e amang haholoholo tshebeletso eo e ka bonwa.

AG36. Maemo a GRAP a *Thepa ya Matsete, Thepa, Polante le Sesebediswa, Matlotlo a sa Ameheng le Matlotlo a Lefa* a hloka hore ho be le tekanyo ya pele ya letlotlo le fumanweng ka phapanyetsano le ka theko feela, e leng kheshe e tshwanetseng letlotlo. Bakeng sa diphapanyetsano tsa phetiso, theko ya phapanyetsano e nkwa e le boleng bo kgotsofatsang, ntle le ha ho bontshitswe hore nnete ke e nngwe. Ha letlotlo le dikarolo tsa tefo tsa tshebeletso di ka arohanngwa, sekatheko sa kheshe sa letlotlo la menyetla e kgotsofatsang ke boleng ba jwale ba karolo ya letlotlo la menyetla e kgotsofatsang ya ditefo. Le ha ho le jwalo, ha boleng ba jwale ba ditefo tsa karolo ya letlotlo bo le kgolwanyane ho boleng ba nnete, letlotlo la menyetla e kgotsofatsang le lekanngwa pele ka boleng ba lona bo kgotsofatsang.

Ditefo tse sa kgoneng ho arohanngwa

AG37. Ha letlotlo le ditefo tsa dikarolo tsa ditshebeletso tse entsweng ke monei ho mosebetsi di sa kgone ho arohanngwa, boleng bo kgotsofatsang bo ho .09 bo fumanwa ka ho sebedisa maqheka a tekanyo.

AG38. Bakeng sa ho sebedisa ditaelo tsa Maemo ana, ditefo le mehopolo e meng e hlokwang ke tlhophiso e ajwa qalong ya tlhophiso kapa nakong ya tekolobotjha ya tlhophiso ya tsa letlotlo la menyetla e kgotsofatsang le tsa dikarolo tse ding tsa tumellano ya tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang (mohl., ditshebeletso tsa tlhokomelo le tsamaiso) ho latela boleng ba tsona bo kgotsofatsang ka

papiso. Boleng bo kgotsofatsang ba letlotlo la menyetla e kgotsofatsang bo kenyelletsa feela bokalo bo amang letlotlo mme ha bo kenyeletse bokalo ba dikarolo tse ding tsa tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang. Dinakong tse ding, ho aba ditefo bakeng sa letlotlo ho tswa ho ditefo tsa dikarolo tsa tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang ho hloka hore monei a sebedise leqheka la tekanyo. Mohlala, monei a ka lekanya ditefo tse amang letlotlo ka ho sheba ho boleng bo kgotsofatsang ba letlotlo le ka bapiswang le bona tumellanong e sa fuparang dikarolo tse ding, kapa ka ho lekanya ditefo bakeng sa dikarolo tse ding tlhophisong ya menyetla e kgotsofatsang ka ho sheba ditlhophiso tse ka bapiswang le yona e be ho tloswa ditefo tseo ho paloyohle ya ditefo tlasa tlhophiso.

Motsamaisi o amohela mefuta e meng ya moputso

- AG39. Mefuta ya diphapanyetsano eo ho buuwang ka yona temaneng ya .15(b) ke diphapanyetsano tseo e seng tsa tjhelete tse se nang poello e totobetseng. Temana ya .33 ho Maemo a GRAP a *Thepa ya Matsete*, temana ya .29 ho Maemo a GRAP a *Thepa, Polante le Sesebediswa* le temana ya .40 ho Maemo a GRAP a *Matlotlo a sa Ameheng*, jwalo ka ha ho tshwanelehile, di nehelana ka tataiso maamong ana.
- AG40. Ha mosebedisi a newa matla a ho fumana lekeno ho tswa ho basebedisi ba setho sa boraro ba letlotlo la menyetla e kgotsofatsang, kapa letlotlo le leng le hlahisang lekeno, kapa a amohela moputso oo e seng wa kheshe ho tswa ho monei, monei ha a na ho ba le ditshenyehelo ka ho otloloha ka lebaka la ho fumana letlotlo la menyetla e kgotsofatsang. Mefuta ena ya moputso e yang ho mosebedisi e etseditswe ho putsa motsamaisi bakeng sa theko ya letlotlo la menyetla e kgotsofatsang le ho le tsamaisa nakong ya tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang. Ka lebaka lena, monei o hloka pele ho lekanya karolo ya letlotlo ka mokgwa o tsamaisanang le temana ya .09.

Tekanyo e latetseng

- AG41. Kamora kananelo ya pele, monei o sebedisa Maemo a GRAP a *Thepa ya Matsete, Thepa, Polante le Sesebediswa, Matlotlo a sa Ameheng* le *Matlotlo a Lefa* hamorao bakeng sa ho lekanya le ho hlakola kananelo ya letlotlo la menyetla e kgotsofatsang. Bakeng sa ho sebedisa Maemo a GRAP a *Thepa ya Matsete, Thepa, Polante le Sesebediswa, Matlotlo a sa Ameheng* le *Matlotlo a Lefa*, matlotlo a menyetla e kgotsofatsang a lokela ho nkwa jwalo ka sehlopha se ka thoko sa matlotlo. Maemo a GRAP a *Bofokodi ba Matlotlo ao e seng a Hlahisang Tjhelete* le *Bofokodi ba Matlotlo a Hlahisang Tjhelete* le ona a sebediswa ha ho shejwa hore na ho na le se bontshang bofokodi ba letlotlo la menyetla e kgotsofatsang. Ditaello tsena ho Maemo ana di sebediswa ho matlotlo ohle a ananetsweng kapa a hlophisitsweng ho ba matlotlo a menyetla

e kgotsofatsang ho latela Maemo ana.

Kananelo le tekanyo ya mekitlane (bona ditemana tsa .12 – .26)

AG42. Monei o ananela mokitlane ho latela temana ya .12 feela ha letlotlo la menyetla e kgotsofatsang le ananetswe ho latela temana ya .07 (kapa temana ya .08 bakeng sa letlotlo la bophelo bohle). Mofuta wa mokitlane o ananetsweng ho latela temana ya .12 o fapane maamong ohle a hlalositsweng ho temana ya AG31 ho latela moko wa yona.

Motlolo wa mekitlane ya tjhelete (bona ditemana tsa .16 - .21)

AG43. Moo monei a nang le tlamole e tiisitweng ya ho etsa ditefo tse mmalwa tse reretsweng pele ho mosebedisi, mokitlane ke mokitlane wa tjhelete jwalo ka ha ho hlalositswe ho Maemo a GRAP a *Ditho tsa Tjhelete*. Tefiso ya tjhelete e boletsweng temaneng ya .19 le yona e bewa ho latela Maemo a GRAP a *Ditho tsa Tjhelete*.

AG44. Ha monei a nea mosebedisi moputso bakeng sa theko ya letlotlo la menyetla e kgotsofatsang le phano ya ditshebeletso ka mofuta wa ditefo tse mmalwa tse baletsweng pele, bokalo bo bontshang karolo ya sehlopha sa ditefo tse baletsweng pele e amang letlotlo e ananelwa e le mokitlane ho latela temana ya .12. Mokitlane ona ha o kenyeletse tefiso ya tjhelete le dikarolo tsa ditshebeletso tsa ditefo tse boletsweng ho temana ya .19.

AG45. Ha monei a etsa ditefo le ha e ka ba dife ho motsamaisi pele ho hore letlotlo la menyetla e kgotsofatsang le ananelwe, monei o arabella ditefo tseo ka hore ke ditefo tse entsweng pele ho nako.

AG46. Sekgahla sa ka hare se sebedisitsweng ho fumana tefiso ya tjhelete ha ho kgonehe hore se ka felolwa hamorao ntle le ha karolo ya letlotlo kapa tlhophiso yohle e rerwa botjha.

AG47. Tefiso ya tjhelete e amang mokitlane tlhophisong ya menyetla e kgotsofatsang e tlalehwa ka mokgwa o tshwanang le ditefiso tse ding tsa tjhelete ho latela Maemo a GRAP a *Ditho tsa Tjhelete*.

AG48. Karolo ya tshebeletso ya ditefo e bewang ho latela temana ya .19 ka tlwaelo e ananelwa ka ho lekana nakong ya tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang hobane moralo ona wa kananelo ke ona o tsamaisanang haholo le phano ya ditshebeletso. Moo ditshenyehelo tse boletsweng di hlokwang hore di lefelle

ka thoko, mme nako ya ho di lefa e tsejwa, ditshenyehelo tseo di ananelwa e le tse tshwanetseng ho lefuwa.

Motlolo wa ho nea mosebedisi matla (bona ditemana tsa .22 – .24)

AG49. Ha monei a putsa mosebedisi bakeng sa letlotlo la menyetla e kgotsofatsang le phano ya ditshebeletso ka ho nea mosebedisi tokelo ya ho fumana lekeno le tswang ho basebedisi ba setho sa boraro ba letlotlo la menyetla e kgotsofatsang, mosebedisi o newa tokelo ya ho fumana lekeno nakong ya tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang. Ka ona mokgwa oo, monei o fumana moputso o tsamaisanang le matlotlo a fumanweng tlhophisong ya menyetla e kgotsofatsang bakeng sa tokelo e fuweng mosebedisi nakong ya tlhophiso. Ka lebaka leo, lekeno le ananelwa hanghang. Bakeng sa hoo, mokitlane o ananelwa bakeng sa karolo le ha e ka ba efe ya lekeno e so amohelweng. Lekenno le a ananelwa mme mokitlane o a fokotsa ho latela temana ya .23 ho ya ka moko wa tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang, mohlala, ha mosebedisi a nehwa phihlollo ya letlotlo la menyetla e kgotsofatsang nakong ya tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang. Jwalo ka ha ho hlalositse temaneng ya AG33, monei a ka putsa mosebedisi ka motswako wa ditefo le ho mo nea tokelo ya ho fumana lekeno ka ho otloloha ho tswa ho basebedisi ba setho sa boraro. Maamong a jwalo, ha tokelo ya mosebedisi ya ho fumana lekeno le jwalo ho tswa ho setho sa boraro e fokotsa haholo kapa e hlakola sehlopha sa ditefo tse baletsweng ruri tseo monei a neng a tla di etsa ho mosebedisi, motheo o mong o ka tshwaneleha bakeng sa ho fokotsa mokitlane (mohl., nako eo ho yona ditefo tsa monei tse latellanang tse baletsweng ruri tsa kamoso di tla fokotsa kapa di hlakolwe).

AG50. Ha monei a putsa mosebedisi bakeng sa letlotlo la menyetla e kgotsofatsang le ditshebeletso ka ho mo neha letlotlo le hlalisang lekeno, ntle le letlotlo la menyetla e kgotsofatsang, lekeno le a ananelwa mme mokitlane o ananelwang ho latela temana ya .24 o a fokotsa ka mokgwa o tshwanang le o hlalositsweng temaneng ya AG49. Maamong a jwalo, monei o nahana le ka ditaello tsa ho hlakola kananelo tse ho Maemo a GRAP a *Thepa ya Matsete, Thepa, Polante le Sesebediswa, Matlotlo a sa Ameheng le Matlotlo a Lefa*, ka moo ho tshwanelehileng.

Ho arola tlhophiso (bona ditemana tsa .25 - .26)

AG51. Ha mosebedisi a putswa bakeng sa letlotlo la menyetla e kgotsofatsang ka karolo ya ditefo tse latellanang tse reretsweng ruri le karolo e nngwe ya ho fumana tokelo ya lekeno la tshebediso ya setho sa boraro sa letlotlo la menyetla e kgotsofatsang kapa letlotlo le leng le hlalisang lekeno, ho a hlokeha ho arabella ka ho fapana bakeng sa karolo ka nngwe ya mokitlane o amang mehopolo ya monei. Maamong ana, menyetla ya mosebedisi e arolwa

ho ba karolo ya mokitlane wa tjehele bakeng sa ditefo tse latellanang tse reretsweng ruri le karolo ya mokitlane bakeng sa tokelo e neuweng mosebedisi hore a fumane lekeno la tshebediso ya setho sa boraro ya letlotlo la menyetla e kgotsofatsang kapa letlotlo le leng le hlahisang lekeno. Karolo ka nngwe ya mokitlane e ananelwa la pele ka sekghahla sa boleng bo kgotsofatsang ba menyetla e lefelletsweng kapa e tshwanetseng ho lefella.

Mekitlane e meng, mekitlane e sa tiiswang le matlotlo a sa tiiswang (bona temana ya .27)

- AG52. Ditlhophiso tsa menyetla e kgotsofatsang di ka kenyelletsa mefuta e fapaneng ya ditiiso tsa tjehele (mohl. tiiso, tshireletso, kapa ho tshwarelwa ho amang mokitlane wa mosebedisi ho lefella kaho, ntshetsopele, kgapo, kapa ntlafatso ya letlotlo la menyetla e kgotsofatsang), kapa tiiso ya tshebetso (mohl, tiiso ya phallo ya lekeno ya bonyane, ho kenyeletswa moputso wa dikgaello).
- AG53. Ditiiso tse itseng tse entsweng ke monei di ka phethahatsa tlhaloso ya konteraka ya tiiso ya tjehele. Monei o nka qeto ka hore na tiiso e entsweng ke monei e le karolo ya tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang e phethahatsa tlhaloso ya konteraka ya tiiso ya tjehele le hore e tshwanelehile ho Maemo a GRAP a Diphumantsho, Mekitlane e sa Tiiswang le Matlotlo a sa Tiiswang bakeng sa ho ikarabella bakeng sa tiiso.
- AG54. Matlotlo kapa matlotlo a sa tiiswang a ka hlaha ho dikgohlano tsa dipehelo tsa tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang. Dintlha tse kang tsena tse sa tiiswang di hlaloswa ho latela Maemo a GRAP a *Diphumantsho, Mekitlane e sa Tiiswang le Matlotlo a sa Tiiswang*.

Lekeno le leng (bona temana ya .28)

- AG55. Mosebedisi a ka putsa monei bakeng sa phihlelo ya letlotlo la menyetla e kgotsofatsang ho latela dintlha tsa diphumantsho tsa menyetla e kgotsofatsang ka ho nehela monei phallo e kenang ya mehlodi e hlophiseditsweng ruri, ho kenyeletswa e latelang:
- (a) tefo e ntshetswang ka pele kapa letoto la/phallo ya ditefo;
 - (b) diphumantsho tsa ho abelana lekeno
 - (c) phokotso ya letoto la ditefo tse hlophiseditsweng ruri tseo monei a hlohang ho di etsa ho mosebedisi; le
 - (d) ditefo tsa rente bakeng sa ho nehela mosebedisi phihlelo ya letlotlo le hlahisang lekeno.

- AG56. Ha mosebedisi a fana ka tefo e ntshetswang ka pele, letoto la ditefo, kapa monyetla o mong ho monei bakeng sa tokelo ya ho sebedisa letlotlo la menyetla e kgotsofatsang nakong ya tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang, monei o arabella ditefo tsena ho latela Maemo a GRAP a *Lekeno le tswang ho Diphapanyetsano tse se nang Poello e Totobetseng*. Nako ya kananelo ya lekeno e behwa ho latela moko wa tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang, mohlala, ha mosebedisi a newa phihlello ya letlotlo la menyetla e kgotsofatsang nakong ya tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang.
- AG57. Ha mosebedisi a fana ka tefo e ntshetswang ka pele, letoto la ditefo, kapa menyetla e meng ho monei hodima letlotlo la menyetla e kgotsofatsang, bakeng sa tokelo ya ho fumantshwa lekeno le tswang ho tshebediso ya setho sa boraro ya letlotlo la menyetla e kgotsofatsang, kapa letlotlo le leng le hlahisang lekeno, karolo le ha e ka ba efe ya ditefo tse fumanwang ho tswa ho mosebedisi tseo e seng moputso o fumanwang nakong ya tlaleho e ananelwa ho ba mokitlane ho fihlela maemo a kananelo ya lekeno a phethahatswa.
- AG58. Ha maemo a kananelo ya lekeno a phethahatswa, mokitlane o a fokotsa ka ha lekeno le ananelwa ho latela temana ya .28.
- AG59. Le ha ho le jwalo, ha ho shejwa mefuta ya matlotlo e fetofetohang e ka sebediswang ditlhophisong tsa menyetla e kgotsofatsang, le palo ya dilemo tseo ditlhophiso di sebetsang ho tsona, ho ka ba le mekgwa e batlang e tshwanelehile ho feta bakeng sa ho ananela lekeno le amanang le phallo e kenang e boletsweng tlhophisong ya konteraka e bontshang habetetshana tshebediso ya mosebedisi ya phihlello ya hae ya letlotlo la menyetla e kgotsofatsang le/kapa boleng ba nako tjheleteng. Mohlala, mokgwa wa anyuwiti o sebedisang feketare ya tswala e iphetaphetang e ananelang ka mokgwa wa tekatekano lekeno ka mokgwa wa theolelo, e seng mokgwa o tsejwang, e ka tshwaneleha bakeng sa tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang ka nako e akaretsang mengwahashome e mmalwa.
- AG60. Ha tefo e ntshetswang ka pele e fumanwa ho tswa ho mosebedisi, lekeno le ananelwa ka mokgwa o bontshang tshebediso ya moruo ya mosebedisi ya phihlello ya hae ya leruo la menyetla e kgotsofatsang le/kapa boleng ba nako tjheleteng ho feta mekgwa e meng. Mohlala, ha mosebedisi a hlokwa ho lefa ditolomente tsa selemo nakong e beilweng ya tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang kapa ho lefa bokalo bo baletsweng ruri bakeng sa dilemo tse itseng, lekeno le ananelwa nakong e beilweng.
- AG61. Bakeng sa ditlhophiso tsa menyetla e kgotsofatsang tseo ho tsona mosebedisi a newang tokelo ya lekeno ho tswa ho basebedisi ba setho sa boraro ba letlotlo la menyetla e kgotsofatsang, lekeno ke la phallo e kenang ya menyetla ya moruo e fumanwang ha ditshebeletso di ntse di phaellwa mme ka hona le

ananelwa ka mokgwa o tshwanang le wa ha mokitlane o ntse o fokotswa. Maamong ana, monei o tla atisa ho rerisana le mosebedisi hore ho be le ho abelana lekeno tlhophisong ena. Ho abelana lekeno e le karolo ya tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang ho ka itshetleha ho lekeno lohle le fumanweng ke mosebedisi, kapa ho lekeno le ka hodimo ho moedi o beuweng, kapa ho lekeno le fetang leo mosebedisi a le hlohang hore a fihlelle sekgahla sa mopotso se boletsweng.

- AG62. Monei o ananela lekeno le hlahisitsweng ka diphumantsho tsa kabelano ditlhophisong tsa menyetla e kgotsofatsang ha le ntse le kena, ho latela moko wa tumellano e tshwanelehileng, kamora ketsahalo le ha e ka ba efe (mohl., phihlello ya moedi wa lekeno) e nkwa e etsahetse. Monei o sebedisa Maemo a GRAP a *Diphumantsho, Mekitlane e sa Tiiswang le Matlotlo a sa Tiiswang* ho fumana ha ketsahalo e sa tiiswang e etsahetse.
- AG63. Phokotso ya letoto la ditefo tsa kamoso tse hlophiseditsweng ruri tseo monei a neng a tla tshwanela ho di lefa mosebedisi e nehela monei ka pele monyetla oo e seng wa kheshe. Lekenno le jwalo le ananelwa ha mokitlane o ntse o fokotseha.
- AG64. Ha mosebedisi a lefa rente e rehuweng bakeng sa ho fumana letlotlo le hlahisang lekeno, lekeno la rente le ananelwa ho latela Maemo a GRAP a Lekenno le tswang ho *Diphapanyetsano tse se nang Poello e Totobetseng (Lekgetho le Diphetiso) (Revenue from Non-Exchange Transactions (Taxes and Transfers))*.

Tlaleho le tsebahatso (bona ditemana tsa .29 – .31)

- AG65. Ho ka buisanwa ho Maemo ana a teng ka tsebahatso e amang dintlha tse fapaneng tsa ditlhophiso tsa menyetla e kgotsofatsang. Maemo ana a buisana feela ka tsebahatso e eketsehileng e amang ditlhophiso tsa menyetla e kgotsofatsang. Ha diakhaonte bakeng sa ntlha e itseng ya tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang di shejwa ka Maemo a mang, monei o latela ditaello tsa tsebahatso tsa Maemo ao ka hodima tse boletsweng temaneng ya .30.
- AG66. Maemo a GRAP a *Tlaleho ya Dipehelo tsa Tjhelete* a hloka hore ho tlalehelwe ka thoko ka ditjeho tsa tjhelete pehelong ya tshebediso ya tjhelete. Tefiso ya tjhelete e beuweng ho latela temana ya .19 e kenyeleditswe ntlheng ena.
- AG67. Ka morao ho tsebahatso e bontshitsweng ditemaneng tsa .29 – .31, monei o sebedisa le tlaleho e tshwanelehileng le ditlhoko tsa tsebahatso ho Maemo a mang a GRAP jwalo ka ha a tshwanelehile ho matlotlo, mekitlane, lekeno, le ditshenyehelo tse ananetsweng tlasa Maemo ana.

Sehlomathiso sa B

Ditokiso ho Maemo a mang a GRAP

Sepheo sa Sehlomathiso ke ho bontsha ditokiso tse tla latela Maemo a mang a GRAP a bakwang ke ho phatlalatswa ha Maemo a GRAP a Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsotsang: Monei.

Teko e lokisitsweng e bontshwa ka mongolo o thadilweng ka tlase le mongolo o hlakotsweng ho thadilwe ka hare.

Tokiso ya GRAP 13 *Dilisi (2012)*

Ditemana tsa .22 – .24 di lokisitswe ka mokgwa o latelang:

Dilisi le dikonteraka tse ding

- .22 Konteraka e ka ba feela ya tumellano ya ho hira letlotlo. Le ha ho le jwalo, lisi hape e ka ntlha e le nngwe sehlopheng se seholwanyane sa ditumellano le ditheo tsa lekala la poraefete tsa ho haha matlotlo, ho a rua, ho a sebedisa le/kapa ho a fetisa. Ditheo di atisa ho kenela ditumellano tse jwalo, haholoholo mabapi le matlotlo a amehang ao e leng kgale ho phelwa ho ona le matlotlo a marangrang.
- Ditumellano tse ding di ka kenelletsisa setheo se sebedisang marangrang a lekala la poraefete. Setheo se nka qeto ka hore na tumellano ke tlhophiso ya menyetla e kgotsotsang, jwalo ka ha e hlalositse Maemong a GRAP a Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsotsang: Monehi.
- .23 Ha tlhophiso e sa kgotsotsatse e fupere lisi e sebetsang e bonahalang ya mesebetsi kapa ya tijelete jwalo ka ha e hlalositse Maemong ana, dikabelo tsa Maemo ana di lokela ho sebediswa ha ho arabelwa karolo ya lisi ya tlhophiso.
- .24 Ditheo hape di ka kenela ditumellano tse fapaneng bakeng sa ho nehelana ka thepa le/kapa ditshebeletso, tse tla tlameha di sebedise matlotlo a lekanyeditsweng mosebetsi oo. Ho tse ding tsa ditumellano tsena, ho ka etsahala ebe ha ho a hlaka hore na ho bile le tlhophiso ya menyetla e kgotsotsang jwalo ka ha e hlalositse Maemong a GRAP a Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsotsang: Monehi kapa lisi ka Maemo ana. Mabakeng ana, mehopolo ya kahlolo ya seporofeshenale e a sebediswa, mme haeba ho bile le lisi, Maemo ana a a sebediswa; mme, haeba lisi ha ya ba teng, ditheo di arabella ditumellano tseo ka ho sebedisa diphumantsho tsa Maemo a GRAP a mang, kapa ha a le siyo, maemo a mang a loketseng a matjhaba kapa a naha a tshupatlolotlo jwalo ka ha ho hlalositse ho Moralo (Framework) wa Maemo a

GRAP 32

Tshebetso ya Tshupatlotlo e Ananetsweng ka Kakaretso le ho Maemo a GRAP a *Dipholisi tsa Tshupatlotlo, Diphetofo tsa Ditekanyo tsa Diakhaonto le Diphoso*.

Letsatsi la Nnete

Temana e ntjha e kentswe kamora temana ya .82 ka mokgwa o latelang:

- .82A** *Ditemana tsa .22, .23 le .24 di ile tsa lokiswa ke Maemo a GRAP a Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsotsang: Monehi tse phatlaladitsweng ka la DDMMYYY (e leng letsatsi, kgwedi le selemo). Setheo se tla tshwanela ho sebedisa ditokiso tsena tsa ditatemente tsa selemo tsa tjhelete tse akaretsang dinako tse qalang kapa tse tlang kamora {letsatsi le tla behwa ke Letona la Tsa Ditjhelete}. Phethahatso e potlakiswang e a kgothaletswa. Haeba setheo se sebedisa ntlafatso bakeng sa nako e qalang pele ho DDMMYYY, se tla tsebahatsa ntlha eo.*

Tokiso ya GRAP 16 Thepa ya Matsete (2012)

Temana ya .03A e kenngwa ka mokgwa o latelang:

- .03A** *Maemo ana e sebediswa ho thepa ya matsete kamora hoba e ananelwe la pele ekasitana le ho lekanngwa ho latela Maemo a GRAP a Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsotsang: Monehi.*

Letsatsi la Nnete

Temana e ntjha e kentswe kamora temana ya .93 ka mokgwa o latelang:

- .93A** *Temana ya .03 e ile ya kenngwa ke Maemo a GRAP a Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsotsang: Monehi e phatlaladitsweng ka la DDMMYYY. Setheo e tla tshwanela ho sebedisa ditokiso tsena tsa ditatemente tsa selemo tsa ditjhelete tse akaretsang dinako tse qalang kapa tse tlang kamora {letsatsi le tla behwa ke Letona la Tsa Ditjhelete}. Phethahatso e potlakiswang e a kgothaletswa. Haeba setheo se sebedisa tokiso bakeng sa nako e qalang pele ho DDMMYYY, se tla tsebahatsa ntlha eo.*

Tokiso ya GRAP 17 *Thepa, Polante le Sesebediswa* (2012)

Temana ya .03 e lokiswa ka mokgwa o latelang:

03. Maemo ana a sebediswa ho thepa, polante le sesebediswa ho akaretswa le:
- (a) ditho tsa sesole tse ikgethang;
 - (b) matlotlo a marangrang; le
 - (c) thepa, polante le sesebediswa kamora hoba di ananelwe la pele le ho lekangwa ho latela Maemo a GRAP a Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsotsang: Monehi.

Temana ya .04 e lokisitswe ka mokgwa o latelang:

- .04 Maemo a mang a GRAP a ka hloka kananelo ya thepa, polante le sesebediswa ho latela mokgwa o fapaneng le wa Maemo ana. Mohlala, Maemo a GRAP a *Dilisi* a hloka hore setheo se lekanye kananelo ya sona ya ntlha ya thepa, polante le sesebediswa se hirilweng ka mokgwa wa phetiso ya dikotsi le moputso. Maemo a GRAP a Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsotsang: Monehi a laela hore setheo se lekanye kananelo ya sona ya ntlha ya thepa, polante le disebediswa tse sebediswang tlhophisong ya menyetla e kgotsotsang ka mokgwa wa taolo ya letlotlo. Le ha ho le jwalo, maamong ao, dintlha tse ding tsa tshebetso ya tshupatlotlo bakeng sa matlotlo ana, ho kenyeletswa le phokotso ya boleng, di laelwa ke Maemo ana.

Letsatsi la Nnete

Temana e ntjha e kentswe kamora temana ya .90 ka mokgwa o latelang:

- .90A ***Ditemana tsa .03 le .04 di ile tsa lokiswa ke Maemo a GRAP a Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsotsang: Monehi e phatlaladitsweng ka la DDMMYYY. Setheo se tla tshwanela ho sebedisa ditokiso tsena tsa diteitemente tsa selemo tsa tjhelete tse akaretsang dinako tse qalang kapa tse tlang kamora {letsatsi le tla behwa ke Letona la Tsa Ditjhelete}. Phethahatso e potlakiswang e a kgothaletswa. Haeba setheo se sebedisa tokiso bakeng sa nako e qalang pele ho DDMMYYY, se tla tsebahatsa ntlha eo.***

Ditokiso tsa GRAP 102 *Matlotlo a sa Ameheng* (2012)

Temana ya .04 e lokisitswe ka mokgwa o latelang:

Kakaretso

- .04 Haeba ho arabella mofuta o boletsweng wa letlotlo le sa ameheng o laetsweng ke Maemo a GRAP a mang, setheo se sebedisa Maemo ao a GRAP. Mohlala, Maemo ana ha a sebetse ho:
- (a) Matlotlo a sa ameheng a bolokilweng ke setheo bakeng sa hore a rekiswe mesebetsing ya tlwaelo (bona Maemo a GRAP a *(Palo ya Thepa ya) Direkiswa (Inventories)* le Maemo a GRAP a *Dikonteraka tsa Mehaho (Construction Contracts)*).
 - (b) Matlotlo a lekgetho a tla lefuwa hamorao (moo ho tshwanelehileng) (bona Maemo a Matjhaba a Tshupatlotlo (International Accounting Standard) a *Lekgetho la Lekenno (Income Taxes)*).
 - (c) Dilisi tse akaretswang ho Maemo a GRAP a *Dilisi*.
 - (d) Matlotlo a hlahiswang ke menyetla ya baselebetsi (bona Maemo a GRAP a *Menyetla ya Basebeletsu (Employee Benefits)*).
 - (e) Matlotlo a tjehele jwalo ka ha a hlahoswa ho Maemo a GRAP a *Ditho tsa Tjehele*. Kananelo le tekanyo ya a mang a matlotlo a tjehele di akaretswa ho Maemo a GRAP a *Dipehelo tsa Tjehele tse Kopaneng le tse Arohaneng, Matsete ho Balekani le Karolo ho Dikgwebo tsa Boiteko bo Kopanetsweng (Consolidated and Separate Financial Statements, Investments in Associates and Interests in Joint Ventures)*.
 - (f) Matlotlo a sa ameheng kamora hoba a ananelwe la pele le ho lekanngwa ho latela Maemo a GRAP a Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsotsang: Monehi.

Letsatsi la Nnete

Temana e ntjha e kentswe kamora temana ya .133 ka mokgwa o latelang:

Ditheo tse seng di sebedisa Maemo a GRAP

- .133A** *Temana ya .04 e ile ya lokiswa ke Maemo a GRAP a Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsotsang: Monehi a phatlaladitsweng ka la DDMMYYYY. Setheo se tla tshwanela ho sebedisa ditokiso tsena tsa diteitemente tsa selemo tsa tjehele tse akaretsang dinako tse qalang kapa tse tlang kamora {letsatsi le tla behwa ke Letona la Tsa Ditjehele}. Phethahatso e potlakiswang e a kgothaletswa. Haeba setheo se sebedisa tokiso bakeng sa nako e qalang pele ho DDMMYYYY, se tla tsebahatsa ntlha eo.*

Ditokiso tsa GRAP 103 Matlotlo a Lefa

Temana ya .03A e kenngwa ka mokgwa o latelang:

- .03A Maemo ana a sebediswa ho matlotlo a lefa kamora hoba e ananelwe la pele ekasitana le ho lekannngwa ho latela Maemo a GRAP a *Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsotsang: Monehi*.

Letsatsi la Nnete

Temana e ntjha e kentswe kamora temana ya .98 ka mokgwa o latelang:

Ditheo tse seng di sebedisa Maemo a GRAP

- .98A *Temana ya .03 e ile ya kenngwa ke Maemo a GRAP a Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsotsang: Monehi e phatlaladitsweng ka la DDMMYYY. Setheo se tla tshwanela ho sebedisa ditokiso tsena tsa diteitemente tsa selemo tsa tjhelete tse akaretsang dinako tse qalang kapa tse tlang kamora {letsatsi le tla behwa ke Letona la Tsa Ditjhelete}. Phethahatso e potlakiswang e a kgothaletswa. Haeba setheo se sebedisa tokiso bakeng sa nako e qalang pele ho DDMMYYY, se tla tsebahatsa ntlha eo.*

Ditokiso tsa GRAP 104 Ditho tsa Tjhelete

Temana ya .03 e lokiswa ka mokgwa o latelang:

- .03 *Maemo ana ha a sebetse ho disebediswa tse latelang, ntle le ha ho bontshitswe ka tsela e nngwe:*
- (k) *Ditokelo le ditlamo tlasa ditlhophiso tsa menyetla e kgotsotsang eo ho yona Maemo a GRAP a Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsotsang: Monehi e sebetsang. Le ha ho le jwalo, mekitlane ya tjhelete e ananelwang ke monehi tlasa motlolo wa mekitlane ya tjhelete e tlasa ditaello tsa Maemo ana (bona ditemana tsa .36 le .45 – .50 ekasitana le Sehloathiso sa A ditemana tsa AG80 – AG89).*

Letsatsi la Nnete

Temana e ntjha e kentswe kamora temana ya .134 ka mokgwa o latelang:

Ditheo tse seng di sebedisa Maemo a GRAP

- .134** *Temana ya .03 e ile ya ntlafatswa ke Maemo a GRAP a Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsofatsang: Monehi a phatlaladitsweng ka la DDMMYYYY. Setheo se tla tshwanela ho sebedisa ditokiso tsena tsa diteitemente tsa selemo tsa tjhelete tse akaretsang dinako tse qalang kapa tse tlang kamora {letsatsi le tla behwa ke Letona la Tsa Ditjhelete}. Phethahatso e potlakiswang e a kgothaletswa. Haeba setheo se sebedisa tokiso bakeng sa nako e qalang pele ho DDMMYYYY, se tla tsebahatsa ntlha eo.*

Ditokiso tsa Tlhakisetso ya Maemo a GRAP a Ho Netefatsa hore na Selekane se Kenyelletsa Lisi, IGRAP 3 (Determining Whether an Arrangement Contains Lease, IGRAP 3)

Temana ya .01 e lokiswa ka mokgwa o latelang:

Tse tlileng pele

- .01** Setheo se ka kenela tlhophiso, e nang le phapanyetsano kapa letoto la diphapanyetsano tse amanang, eo moralo wa yona e seng wa molao wa lisi empa e fupere tokelo ya ho sebedisa letlotlo (mohlala, ntho ya thepa, polante kapa sesebediswa) bakeng sa tefo kapa letoto la ditefo. Mehlala ya ditlhophiso tseo ho tsona setheo sa pele (mofepedi) se ka nehelang tokelo e jwalo ya ho sebedisa letlotlo ho setheo se seng (moreki), hangata hammoho le ditshebeletso tse amanang, e kenyelletsa:
- ditlhophiso tsa ho sebedisa mehlodi ya ka ntle (mohl. moo masepala a sebedisang setho sa poraefete e le mohlodi wa ka ntle ho phetha mesebetsi ya ho olla dithole).
 - dikonteraka tsa nka-kapa-o-lefe kapa le tsa mefuta e meng, tseo ho tsona bareki ba tlamehileng ho etsa ditefo tse itseng ho sa kgathalehe hore ba amohetse thepa kapa ditshebeletso tseo ho dumellanweng ka tsona (mohl. konteraka ya nka-kapa-o-lefe ya ho nka karolo e kgothadi ya tlhahiso ya motlakase ya mofepedi).
 - tlhophiso ya menyetla e kgotsofatsang eo ho yona letshwao kapa matshwao ka bobedi a mokgwa wa taolo – jwalo ka ha a bontshitswe Maamong a GRAP a Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsofatsang: Monehi – ha a phethahatswa. Maemo a GRAP a Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsofatsang: Monehi a laela hore monei a ananele letlotlo la menyetla e kgotsofatsang tlhophisong ya menyetla e kgotsofatsang haeba (a) monei a laola hore ke ditshebeletso dife tseo

GRAP 32

mosebedisi a tlamehileng ho nehelana ka tsona hammoho le letlotlo, hore ho tlamehile a di nehe mang, le hore ka theko efe; le (b) hore monei o laola—ka ho ba mong, ka ho tshwanelwa ke menyetla kapa ka mokgwa o mong—monyetla le ha e ka ba ofe o moholo wa masalla ho letlotlo pheletsong ya nako ya tlhophiso.

Letsatsi la Nnete

Temana e ntjha e kentswe kamora temana ya .18 ka mokgwa o latelang:

Ditheo tse seng di sebedisa Maemo a GRAP

.18A *Temana ya .01 e ile ya ntlafatswa ke Maemo a GRAP a Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsofatsang: Monehi a phatlaladitsweng ka la DDMMYYY. Setheo se tla tshwanela ho sebedisa ditokiso tsena tsa diteitemente tsa selemo tsa tjhelete tse akaretsang dinako tse qalang kapa tse tlang kamora {letsatsi le tla behwa ke Letona la Tsa Ditjhelete}. Phethahatso e potlakiswang e a kgothaletswa. Haeba setheo se sebedisa tokiso bakeng sa nako e qalang pele ho DDMMYYY, se tla tsebahatsa ntlha eo.*

GRAP 32

Papiso le Tlhakisetso ya IFRS ya Ho Bona Haeba Tlhophiso e Fupere Lisi (IFRIC 4) (Tshitwe 2004)

Tlhakisetso ya Maemo a GRAP a *Ho Bona Haeba Tlhophiso e Fupere Lisi* (IGRAP 3) ana e fumanwe haholoholo ho Tlhakisetso ya IFRS ya *Ho Bona Haeba Tlhophiso e Fupere Lisi* (IFRIC 4). Diphapang tse kgolo pakeng tsa Tlhakisetso ena le IFRIC 4 di ka mokgwa o latelang:

- Tekanyo ya Tlhakisetso ena e lokisitswe hore e kenyelletse ditlhophiso tsa menyetla e kgotsofatsang jwalo ka ha di hlalose Maamong a GRAP a *Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsofatsang: Monehi*. Kakaretsong ya yona, IFRIC 4 ha e kenyelletse ditumellano tsa menyetla e kgotsofatsang tse welang kakaretsong ya IFRIC 12.

Tataiso ya Phethahatso

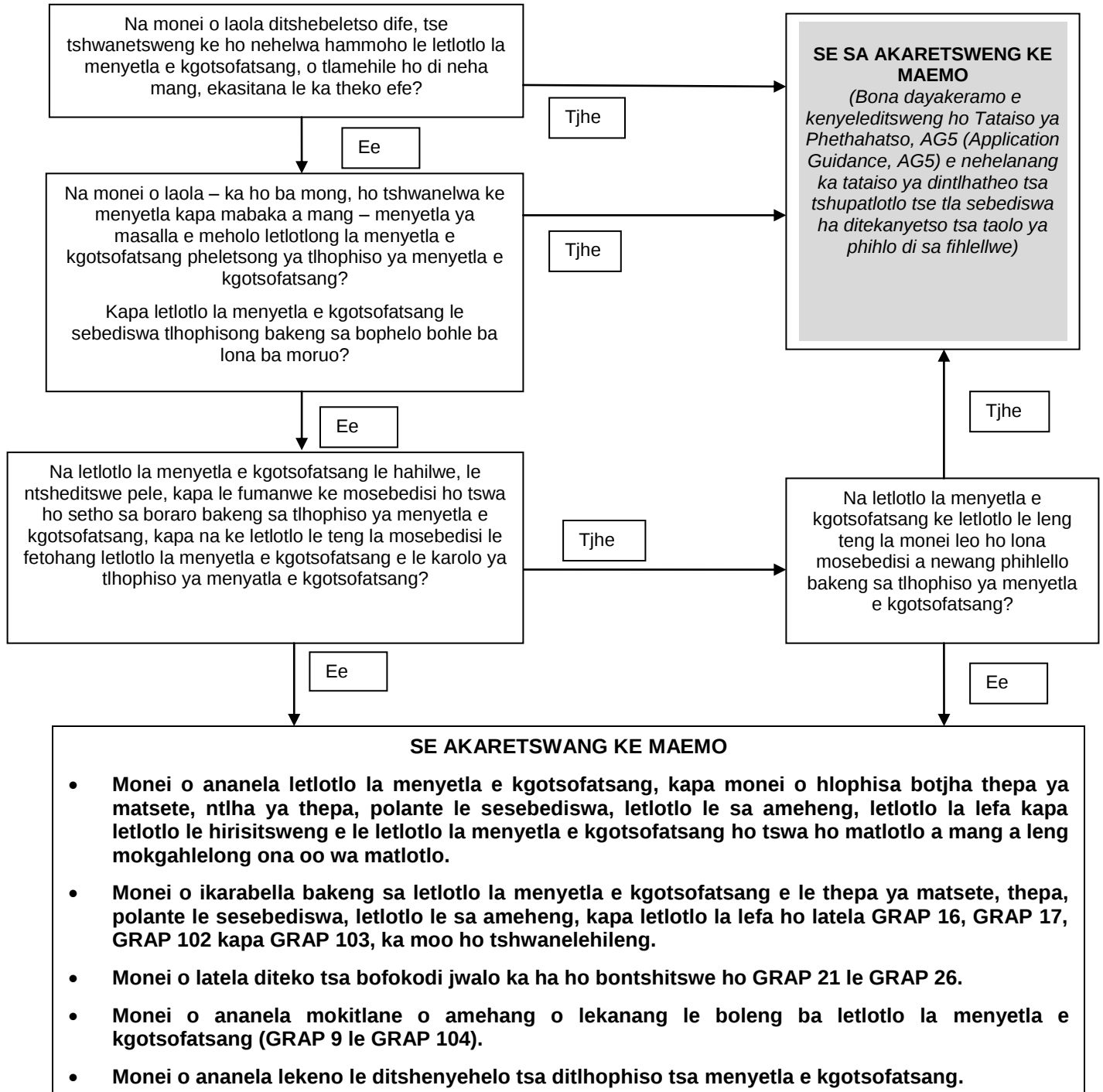
Tataiso ena e tsamaisana le Maemo a GRAP a Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsofatsang: Monei empa ha se karolo ya Maemo ao.

IG1. Sepheo sa tataiso ena ya Phethahatso ke ho bontsha dintlha tse itseng tsa ditaelo tsa Maemo a GRAP a *Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsofatsang: Monei*.

Moralo wa Tshupatlotlo bakeng sa ditlhophiso tsa menyetla e kgotsofatsang

IG2. Dayakeramo e ka tlase e akaretsa tshupatlotlo ya ditlhophiso tsa menyetla e kgotsofatsang tse thehilweng ke Maemo a GRAP a *Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsofatsang: Monei*.

GRAP 32

Tshupo ya Maemo a GRAP e sebetsang ho mefuta e tlwaelehileng ya ditlhophiso tse amang letlotlo le kopantsweng le phaello ya tshebeletso

IG3. Theibole e bontsha mefuta e tlwaelehileng ya ditlhophiso bakeng sa seabo sa lekala la poraefete phaellong ya mosebetsi o laetsweng mme e nehelana ka pontsho ho Maemo a GRAP a sebetsang ditlhophisong tseo. Lenane la mefuta ya ditlhophiso ha le a phethahala. Sepheo sa theibole ke ho toboketsa hore ditlhophiso ke tse tswelang. Ha se maikemisetso a Lekgotla ho bontsha hore mela e kganyang e arohanya ditlhoko tsa tshupatlotlo bakeng sa mefuta e fapaneng ya ditlhophiso.

IG4. Mantswe a tshwauweng ka meritjana a bontsha ditlhophiso tse welang tlasa Maemo a GRAP a *Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsofatsang: Monei*.

Mokgahlelo	Mohirisetswa	Monei wa ditshebeletso			Mong	
Mefuta e tlwaelehileng ya ditlhophiso	Lisi (mohl, mosebedisi o hira letlotlo ho monei)	Konteraka ya ditshebeletso le/kapa tlhokomelo (mosebetsi e itseng mohl., pokello ya mekitlane, tsamaiso ya sesebediswa)	Hlabolla Sebetsa -fetisa	Haha-sebedisa -fetisa	Haha-eba mong-sebedisa	100% Hula matsete Phetolo ya ho ya ho poraefete Setho sa molao
Ho ba mong'a letlotlo	Monei				Mosebedisi	
Matsete a thuso ya motheo	Monei		Mosebedisi			
Kotsi ya tlhoko	Kopanelo	Monei	Monei le/kapa mosebedisi		Mosebedisi	
Nako e tlwaelehileng	dilemo tse 8 – 20	dilemo tse 1 – 5	dilemo tse 25 – 30			E se nang ho fela (kapa e ka kgutsufatswang ke selekane se tlamang kapa

				laesentshe)
Menyetla ya masala	Monei			Mosebedisi
DiGRAP tse tswanelehile ng	GRAP 13	GRAP 1	GRAP/GRAP 16/GRAP 17/GRAP 102/GRAP 103 ena	GRAP 16/GRAP 17/GRAP 102/GRAP 103 (ho hlakola kananelo) GRAP 9 (kananelo ya lekeno)

Motheo wa diphetho

Motheo ona wa sephetho o hlalosa mabaka a Lekgotla a ho lokisa ditharollo tse itseng tse amang ho ikarabella ho ditlhophiso tsa menyatla ya ditshebeletso ho tswa ho pono ya setheo sa lekala la bohle ha e bapiswa le IPSAS ya Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsotsang: Monei eo Maemo a GRAP a Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsotsang: Monei a nkuweng ho yona. Motheo wa sephetho o tsamaisana le Maemo a GRAP a Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsotsang: Monei empa ha se karolo ya ona, mme o lokela ho utlwisiswa hammoho le Motheo wa diphetho tsa IPSAS tsa Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsotsang: Monei.

Tse tlileng pele

BC1. Lekgotla le dumelletse mme la phatlalatsa Tataisa ya lona ho Tshupatlotlo ya Selekane sa Bohle le Poraefete, diPPP (Accounting for Public-Private Partnerships, PPPs) ka Pudungwana 2008. Tataiso e bontsha mehopolo ya ASB ya monei wa lekala la poraefete ya tshupatlotlo bakeng sa diPPP, mme e akaretsa dintlhatheo tse neng di loketse ho tswa ho Maemo a GRAP, diIFRS le diIFRIC. Ditataiso tsa PPP di tshwanelehile ho:

- matlotlo ao setho sa poraefete se hlohang ho a hlahisa, ho a ntshetsa pele kapa ho a fumana ho tswa ho setho sa boraro hore se tle se phethahatse ditaelo tsa tumellano ya PPP; le
- matlotlo a jwale a tla sebediswa ho latela tumellano ya PPP.

BC2. Ha Lekgotla le ntshetsa pele Ditataiso tsa PPP, le ile la ela hloko dintlhatheo tsa IFRIC 12, hobane ho ne ho se tataiso ya lekala la bohle e neng e fumaneha nakong eo. Lekgotla le ile la dumela ho sheba botjha Ditataiso tsa lona tsa PPP hang ha Lekgotla la Matjhaba la Maemo a Tshupatlotlo ya Ditheo tsa Bohle, IPSASB (IPSASB) e phatlaladitse taelo ya yona e sebetsanang le ditlhophiso tsa menyetla e kgotsotsang (SCA) (kapa ditumellano tsa selekane sa bohle le poraefete jwalo ka ha ho builwe ka tsona ho Ditataiso tsa PPP).

BC3. IPSASB e phatlaladitse Maemo a Matjhaba a Tshupatlotlo Ditheong tsa Bohle ka *Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsotsang: Monei* (IPSAS 32) nakong ya Mphalane

2011 mme Lekgotla kahoo le ile la eketsa porojeke lenaneong la mosebetsi hore e shebe botjha Ditataiso tsa PPP.

Kakaretso

- BC4. Ho thehwa le mosebetsi wa tumellano ya selekane sa bohle le poraefete tikelohong ya Aforikaborwa ho ka laolwa feela ka Molao wa Taolo ya Tjhelete ya Setjhaba, Molao wa 1 wa 1999, jwalo ka ha o fetotswe, (PFMA) kapa Molao wa Taolo ya Ditjhelete tsa Bomasepala, Molao wa bo 56 wa 2003 (MFMA), ekasitana le Melawana e phatlaladitsweng tlasa PMFA le MFMA. Lekgotla le dumetse hore dintlhatheo tse ho Maemo a GRAP a *Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsotsatsang: Monei* ha ho a tshwanela hore di sebediswe feela ho ditlhophiso tse kenelwang ho latela molao ona, empa di tlamehile ho sebediswa ka bobatsinyana.
- BC5. Kahoo, Maemo a GRAP a *Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsotsatsang: Monei* a lokela ho sebediswa tlhophisong le ha e ka ba efe ya dikonteraka pakeng tsa monei le mosebedisi moo mosebedisi a sebedisang letlotlo la menyetla e kgotsotsatsang ho fana ka mosebetsi o laetsweng lebitsong la monei bakeng sa nako e boletsweng.
- BC6. Mosebedisi ya etsang mosebetsi o laetsweng lebitsong la monei e ka ba setho sa poraefete kapa setheo se seng sa lekala la bohle le nehlanang ka mosebetsi o laetsweng lebitsong la monei.

Mareo a Aforikaborwa a lekala la bohle

Selekane se tlamang

- BC7. Maemo a GRAP a *Ditho tsa Tjhelete* (GRAP 104) a hloka hore, ha ho fumanwa hore na tlhophiso e le ka nnete e ka ba konteraka, setheo se tla fumana hore na tlhophiso e phethahatsa matshwao a motheo a konteraka a bontshitsweng ho GRAP 104 AG29, ke hore, tlhophiso e kenelwa ke ditho tse ikemiseditseng, tlhophiso e laela ditokelo le ditlamo tsa setho ka seng mme, mosebetsi le diketso tse latelang ho se phethe mosebetsi di a tlama ka molao.
- BC8. IPSAS 32 e sebedisa mantswe ana “selekane se tlamang” ho hlalosa kamano le tumellano pakeng tsa monei le mosebedisi. Maemo a GRAP a *Karolo ho Dikgwebo tsa Boiteko bo Kopanetsweng* (GRAP 8) a sebedisa mantswe ana dilekane tse tlamang ho hlalisa mehopolo ya hore tlhophiso e ka ba ya konteraka ya molao, empa e ananela hore tlhophiso hape e ka nehalana ka ditokelo le ditlamo tse tshwanang ho ditho tsa yona haeba e ne e le ya sebopeho sa konteraka.
- BC9. Ka ha matshwao a GRAP 104 a le teng ohle ho ditlhophiso tsa menyetla e kgotsotsatsang e kenetsweng pakeng tsa monei le mosebedisi, Lekgotla le dumetse hore ho loketse ho bua ka “tlhophiso ya konteraka” ho feta ho bua ka “selekane se tlamang”.

Mosebetsi o laetsweng

- BC10. IPSAS 32 e sebedisa "tshebeletso ya bohle" ho hlalosa mesebetsi eo mosebedisi a e etsang lebitsong la monei.
- BC11. PFMA e hlalosa "tumellano ya selekane sa bohle le poraefete" ka hore ke phapanyetsano ya kgwebo pakeng tsa institjushene (setheo sa lekala la bohle) le setho sa poraefete eo ho yona setho sa poraefete se etsang mesebetsi wa institjushene lebitsong la setheo sa lekala la bohle, kapa moo setho sa poraefete se dumellwang ho sebedisa thepa ya mmuso. Mosebetsing wa institjushene, setho sa poraefete se tla nehelana ka karolo ya mesebetsi wa setheo sa lekala la bohle wa phaello ya ditshebeletso kapa mesebetsi ya bolaodi ekasitana le ho amohela dikotsi tse amanang le mesebetsi eo, ha ka ho le leng tumellanong ya PPP e amang tshebediso ya thepa ya mmuso, setho sa poraefete se tla sebedisa letlotlo la PPP bakeng sa menyetla ya sona ya kgwebo.
- BC12. Melawana ya MFMA e hlalosa "tumellano ya selekane sa bohle le poraefete" ka mokgwa o tshwanang empa e bua ka mesebetsi wa masepala o etswang bakeng sa, kapa lebitsong la masepala, ke setho sa poraefete. Tlhaloso ya MFMA le yona e ananela hore setho sa poraefete se ka fumana tsamaiso kapa tshebediso ya thepa ya masepala bakeng sa menyetla ya sona.
- BC13. Lekgotla le dumetse ho sebedisa mantswe ana "mosebetsi o laetsweng" ho hlalosa mefuta ya mesebetsi le ditshebeletso tseo mosebedisi a ka di phethahatsang lebitsong la monei tse tla akaretswa ke Maemo a GRAP a *Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsotsofatsang: Monei*. Mefuta ya ditumellano tse tshwailweng ho latela melao, ke hore mesebetsi wa institjushene le tshebediso ya thepa ya mmuso ka bobedi di a akaretswa ho mantswe ana "mosebetsi o laetsweng".

Matlotlo a akaretswang ke Maemo a GRAP a *Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsotsofatsang: Monei*.

- BC14. Dintlhatheo tse ho IPSAS 32 di sebetsa ho thepa, polante le sesebediswa ekasitana le matlotlo a sa ameheng a sebedisetswang ho nehelana ka mesebetsi o laetsweng tlhophisong ya menyetla e kgotsotsofatsang.
- BC15. Le ha ho le jwalo, ditataiso tsa PPP le tsona di a sebediswa ho ntshetsopele, kaho kapa phumano ya lenane la thepa e rekiswang (GRAP 12), thepa ya matsete (GRAP 16) le matlotlo a lefa (GRAP 103) ho eketsa ho thepa, polante le sesebediswa ekasitana le matlotlo a sa ameheng, ka ha ntshetsopele, kaho le phumano ya matlotlo ana di ne di tlwaelehile ditumellanong tsa PPP Aforikaborwa.
- BC16. Kahoo, Lekgotla le dumetse ho hodisa tshebediso ya dintlhatheo tse ho Maemo a GRAP a *Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsotsofatsang: Monei* hore di akaretse thepa ya matsete le matsete a lefa. Direkiswang di atisa ho ba sephetho sa ho kenela tlhophiso ya menyetla e kgotsotsofatsang ka ha e le karolo ya tsamaiso ya tlhophiso ya menyetla e kgotsotsofatsang. Kahoo, direkiswang ha di akaretswe ho Maemo a GRAP a *Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsotsofatsang: Monei*.

Sekgahla sa tswala se sebediswang ho fumana ditefiso tsa tjhelete motlolong wa mekitlane ya tjhelete

- BC17. IPSAS 32 e hloka hore monei a ananele mokitlane wa tjhelete tlasa tlhophiso ya menyetla ya tjhelete hore e tle e be le tlamo e tiisitsweng ya ho lefa kheshe kapa letlotlo le leng la tjhelete ho mosebedisi bakeng sa kaho, phumano ya ntshetsopele kapa ntlafatso ya letlotlo la menyetla e kgotsofatsang (ke hore, motlolo wa mekitlane ya tjhelete).
- BC18. Ditataiso tsa PPP di ne di batla hore monei a sebedise dintlhatheo tse ho GRAP 104 ha a bala karolo ya ditefiso tsa tjhelete tlasa motlolo wa mekitlane ya tjhelete. GRAP 104 e laela hore setheo se fumane sekgahla sa tswala se tsamaisanang le maraka ka ho sheba mofuta wa phapanyetsano le setho sa lehlakore le leng se amehang. Hona ho bolela hore setheo se tla sebedisa sekgahla bakeng sa phapanyetsano e tshwanang le mantswe a tshwanang, a fetotsweng bakeng sa kotsi ya mekitlane ya setheo sa lehlakoreng le leng se amehang.
- BC19. Tataiso e nehwang ho Ditataiso tsa PPP e ne e tshwana le tataiso eo mosebedisi a e sebedisang ho IFRIC 12 ka hobane IFRIC 12 e batla hore mosebedisi a sebedise dintlhatheo ho IAS 32, IAS 39, IFRS 7 le IFRS 9.
- BC20. Le ha ho le jwalo, IPSAS 32 e laela hore ha ho balwa ditefiso tsa tjhelete sekgahla sa tswala se lokela ho balwa ka ho sebedisa theko ya thuso ya motheo ya mosebedisi e tobaneng haholo le letlotlo la menyetla e kgotsofatsang. Ha ho ntshetswa pele taelo ena, IPSASB e ile ya qeta ka hore monei ka tlwaelo o ne a ke ke a ba le lesedi le lekaneng la ho fumana sekgahla sa tswala sa maraka. Hape, IPSAS 32 e fumana hore haeba ho sa kgonehe ho fumana theko ya thuso ya motheo ya mosebedisi, (a) sekgahla se utlwiswang ho tlhophiso se tobaneng le letlotlo, (b) sekgahla sa kadimo se eketsehang sa monei, kapa (c) sekgahla se seng se tshwanelehang ho dipehelo le maemo a tlhophiso di lokela ho sebediswa. Ke feela ha ho se na lesedi le lekaneng le fumanehang, sekgahla se sebediswang ho fumana tefiso ya tjhelete se tla fumanwang ka ho sebedisa sekgahla se tla lebellwa ha ho fumanwa letlotlo le tshwanang.
- BC21. Lekgotla le qetile ka hore ho tshwanelehile ho feta ho sebedisa dintlhatheo tsa jwale ho Maemo ana a GRAP le ho kenya dintlhatheo tse ntjha. Ka hoo, ho ile ha utlwanwa hore ntlhatheo e ho GRAP 104 e lokela ho sebediswa ho fumana sekgahla sa tswala se lokelang ho sebediswa ha ho balwa tefiso ya tjhelete motlolong wa mekitlane ya tjhelete. Ntlhatheo ena e a tshwana le IFRIC 12 mme sephetho sa yona e tla ba ho tshwarwa ka mokgwa o tshwanang pakeng tsa monei le mosebedisi tlhophisong ya menyetla e kgotsofatsang.

Ha ho arabellwa konteraka ya tiiso ya tjehelete

- BC22. IPSAS 32 e batla hore monei a sebedise dintlhatheo tse ho IPSAS tse sebetsanang le ditho tsa tjehelete ha ho tshwerwe ditiiso tse entsweng ke monei ha a phethahatsa tlhaloso ya konteraka ya tiiso ya tjehelete.
- BC23. Motheo wa sephetho sa GRAP 104 (bona GRAP 104 BC 11 ho isa ho BC 16) o beha tjehebo ya Lekgotla ya hore hobaneng setheo se lokela ho ikarabella bakeng sa tiiso, e kgotsofatsang bakeng sa tlhaloso ya konteraka ya tiiso ya tjehelete, ho sebediswa Maemo a GRAP a *Diphumantsho, Mekitlane e sa Tiiswang le Matlotlo a sa Tiiswang* (GRAP 19) e seng ho latela Maemo a GRAP 104. Ho latela sephetho sena, GRAP 32 e batla hore monei a ikarabelle bakeng sa dikonteraka tsa tiiso ya tjehelete ho latela GRAP 19 e seng ho latela GRAP 104.

Papiso le Maemo a Matjhaba a Tshupatlotlo Setheong sa Bohle a *Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsofatsang: Monei* (Mphalane 2011)

Maemo a GRAP a *Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsofatsang: Monei* (GRAP 32) a nkuwe haholoholo ho Maemo a Matjhaba a Tshupatlotlo Setheong sa Bohle a *Ditlhophiso tsa Menyetla e Kgotsofatsang: Monei* (IPSAS 321). Diphapang tse kgolo pakeng tsa GRAP 32 le IPSAS 32 di ka mokgwa o latelang:

- IPSAS 32 e sebedisa mantswe ana "selekane se tlamang" ho hlalosa kamano pakeng tsa monei le mosebedisi. GRAP 32 e sebedisa mantswe ana "tlhophiso ya konteraka" jwalo ka ha e hlalose ho Maemo a GRAP a *Ditho tsa Tjehelete* (GRAP 104).
- GRAP 32 e sebedisa mantswe ana "mosebetsi o laetsweng" ho hlalosa mosebetsi wa bohle o etswang ke mosebedisi lebitsong la setheo sa lekala la bohle. IPSAS 32 e sebedisa mantswe ana "tshebeletso ya bohle" empa ha e hlalose mantswe ao.
- GRAP 32 e batla hore e be feela letshwao la taolo ya phihlo le tla kgotsofatswa ha letlotlo le sebediswa tlhophisong ya menyetla e kgotsofatsang bakeng sa bophelo ba lona bohle ba moruo. IPSAS 32 e bolela "nako ya tshebediso".
- Dintlhatheo tse ho IPSAS 32 di sebetsa ho thepa, polante le sesebediswa ekasitana le matlotlo a sa ameheng a sebedisetswang ho nehelana ka tshebeletso lebitsong la monei. GRAP 32 e batla hore dintlhatheo le tsona di sebediswe ho matlotlo a lefa le thepa ya matsete.
- IPSAS 32 e laela hore sekgahla sa tswala se lokelang ho sebediswa ha ho balwa tefiso ya tjehelete tlasa motlolo wa mekitlane ya tjehelete se lokela ho thehwa ho theko ya thuso ya motheo ya mosebedisi e tobileng letlotlo la menyetla e kgotsofatsang.

GRAP 32

GRAP 32 e laela hore dintlhatheo tsa jwale tse ho GRAP 104 di lokela ho sebediswa.

- IPSAS 32 e laela hore monei a sebedise ditheo tse ho di-IPSAS tse tobaneng le ditho tsa tjhelete ha ho arbellwa dikonteraka tsa tiiso ya tjhelete. Ha ho ntshetswa pele GRAP 104, Lekgotla le dumetse hore ditiiso di lokela ho arbellwa ho latela Maemo a GRAP a *Diphumantsho, Mekitlane e sa Tiiswang le Matlotlo a sa Tiiswang* (GRAP 19). Kahoo, GRAP 32 e laela hore ditiiso di lokela ho arbellwa ho latela GRAP 19.
- Ditaello tsa tsebahatso ho GRAP 32 di hlalositse ho laela hore monei a tsebahatse lesedi bakeng sa tlhophiso ka nngwe ya menyetla e kgotsofatsang e nang le moko ekasitana le ka kakaretso ho ditlhophiso tsa menyetla e kgotsofatsang tse se nang moko ha di shejwa ka bonngwe.
- Diphumantsho tse sa tiiswang tsa nakwana tsa Maemo ana a GRAP ha ho sejetswe ka tsona ka mokgwa o tshwanang le ho IPSAS 32.